

KATEDRA[®]

ŠTUDENSKI LIST letnik XIV. št. 7 Maribor, 19. februarja 1974

Vipotnik Miha

Nekaj misli o športu, fizikulturi in rekreaciji študentov

V resoluciji III. konference ZKJ je fiksirana misel, ki temelji na tem, da bi področji športa in rekreacije študentov „morala postati element družbene reprodukcije in politike družbenega razvoja“. Prav tako so ocenili, da so do sedaj preveč zapostavljali to vprašanje in so opozorili na neprimerne pogoje v razvoju masovnega športa, ki je važnega značaja za zdravje, razvijanje fizičnih in delovnih sposobnosti mladih ljudi.

Prav tako so si zadali to nalogo v zvezi komunistov, mladinskih organizacijah in v zvezi skupnosti študentov. Ustvariti se morajo vsi potrebni družbeni, organizacijski, kadrovski in materialni pogoji za razvoj ter športno življenje mlade generacije.

Pri tem je važna naloga skupnosti študentov, prav tako pa tudi družbenih in družbeno političnih organizacij in institucij, da najdejo trajne in praktične rešitve v sistemu financiranja teh oblik aktivnosti mladih, in da skrbijo za racionalno uporabljanje sredstev za te namene. Zelo važno vlogo igra sedaj na novo ustanovljena TTKS, ki bi naj te naloge reševala v večji ali manjši meri.

Smeri nas vodijo tudi na širši družbeno-politični pomen teh oblik zbiranja mladih kot tudi organiziranja telesne vzgoje in športna aktivnost študentov. To je tudi pogoj, ki prinaša boljše družbeno aktiviranje, večje kontakte med študenti, kakor tudi razvijanje bratstva in edinstva med našimi narodi.

Na III. konferenci so prav tako kritično ocenili porazno stanje v največjem številu teh organizacij (kadrovska politika), programska usmerjenost, kot pojavi privatizacije, privilegiji. . . Zaradi tega je postavljena kot temeljna naloga zvezi komunistov in vsem organiziranim socialističnim silam, da povečajo svoj vpliv na koncepcijo in samo delo teh organizacij in da eliminirajo nakopičene slabosti.

Samo dejstvo, da se je o telesni vzgoji študentov v teh nekoliko letih dosti govorilo in da so v glavnem sprejemali številne zaključke, govori o zelo važnem pomenu, ki veže študente in mladino glede ukvarjanja s telesno kulturo in rekreacijo. Posebno velik značaj telesne kulture in rekreacije bi se moral nuditi študentom na visokošolskih zavodih, kjer je predvsem nujna psihotelesna potreba z ozirom na intelektualno obremenitev in vse večje zanimanje kakršnihkoli oblik telesne kulturne aktivnosti. Z ozirom, da se veliko število pripadnikov JLA rekrutira po končnih študijih, je jasno v koliki meri je fizikultura sposobnost mladih ljudi važna za izpolnjevanje vojne obveze.

Mislimo, da bi na visokošolskih zavodih bilo potrebno ohraniti vsaj tisti nivo ukvarjanja s telesno vzgojo, ki bi bil prisoten v šolah nižje stopnje, kakor tudi, da se aktivnost na visokošolskih zavodih ne konča v prvem letniku visoke ali višje šole in tudi da ne bo omejena sama telesna vadba le na nekaj ur.

Rešitve, ki so jih do sedaj vpeljali na posameznih visokošolskih zavodih so različne.

Tako se na primer smatra, da so v SR Srbiji najboljši rezultati v pogledu uvajanja pouka telesne kulture bili doseženi na novosadski univerzi. Na beograjski in niški univerzi pa so postopoma začeli uvajati ta problem v aktualno problematiko o telesni vzgoji v letih 1968. V SR Bosni in Hercegovini so leta 1962 formirali Center za fizikulturo dejavnost z nalogo, da razvija in izboljšuje redna predavanja o fizikulturi študentov. To je hkrati tudi prva univerza v Jugoslaviji, ki je uvedla obvezno predavanje tega predmeta na vseh fakultetah z veliko možnostjo zbiranja za različne športne panoge. Center za fizikulturo je formiran tudi na zagrebški univerzi, ki se ukvarja z uvajanjem obvezne telesne kulture in ima nalogo, da pomaga

razvijati masovno športno aktivnost študentov. V prvih letnikih študentje obiskujejo tečaj vsesplošne fizikulture priprave, medtem ko je v drugih letnikih fizikultura izbirnega karaktera.

Zaradi primerjave vas bom seznanil, kako so rešili ta problem fizikulture v drugih državah.

V Sovjetski zvezi obstaja redno predavanje o telesni kulturi v prvih dveh letnikih študija. V ostalih letnikih je fizikultura fakultativnega značaja in je sestavljena v glavnem iz izbranih športnih panog, s katerimi se študentje želijo ukvarjati.

V ZDA je na vseh fakultetah in drugih visokih šolah fizikultura kot obvezen del predavanj v prvih dveh letnikih študija, potem pa je fakultativna, podobno kot v SZ.

V Veliki Britaniji so na večini visokih šol in na fakultetah obvezna fizikultura predavanja z dodatno obvezo študentov, da se aktivno udeležujejo v delu enega univerzitetnega športnega kluba. Ena in druga aktivnost študenta se kontrolira in zapisuje v študentski knjižici.

Na Poljskem je ta problem rešen tako, da študent obvezno hodi na ure telesne kulture, s tem da prostovoljno aktivno sodeluje v raznih klubih, kjer pospešuje svoj športni razvoj.

Na Japonskem je ta problem rešen tako, da študent obvezno hodi na ure telesne kulture, s tem da prostovoljno aktivno sodeluje v raznih klubih, kjer pospešuje svoj športni razvoj.

Na Japonskem je na univerzah telesna kultura obvezna in predavanja zajemajo teorijo telesne kulture in higijene. V praktičnih vajah pa študentje sami odločajo o izboru športne panoge, kjer se bodo udeleževali.

Na avstrijskih fakultetah je športna aktivnost študentov fakultativna. Z druge strani pa obstajajo posebni univerzitetni inštituti za telesno kulturo.

V naših razmerah mislimo, da bi se bilo potrebno truditi in usmerjati največji del aktivnosti na razvoj masovne fizikulture študentov, kakor tudi posameznikov v odvisnosti od njegovih sposobnosti ter omogočiti aktivno ukvarjanje s športom. Pri tem je eden od važnih elementov pogoj, ki je važen za masovno fizikulturo na VZ. Ampak vse to je komaj v fazi pripravljavanja. Prav tako smatramo, da se pouk o telesni kulturi ne izvaja samo na določenih urah telesne kulture na VZ, ampak je potrebno vlagati več materialnih sredstev in že začeti z izgradnjo športnih objektov.

Razvoj telesne kulture in športa (zraven spremembe pomena, mesta in vloge telesne kulture v procesu študija, katere cilj je angažiranje čim večjega števila študentov v času študija) zahteva intenzivnejše in kvalitetno sodelovanje organizacije skupnosti študentov na VZ, univerzah, republikah, pokrajinah in v federaciji z zvezo organizacij za telesno kulturo, ki ima niz športnih društev organiziranih na vseh nivojih.

Do sedaj je bila ta povezava zelo ozkega formata in vse premalo koordinirana. Smatram, da je zahteva zveze skupnosti študentov umestna ter edino pravilna. Tudi zaradi dejstva, da okrepimo sodelovanje z vsemi visokoškolskimi ustanovami v okvirih možnosti ter da razvijamo masovni šport v čim več oblikah. Ta organizacija mora imeti v delu zveze skupnosti študentov v naslednjem obdobju večji politični in materialni tretman. In to zaradi tega, ker smatram, da stvarni razvoj masovnega športa – to nam je tudi politični cilj obnem, ne more biti brez pravih pogojev, ki pogojujejo zboljšanje same organizacije dela za telesno kulturo.

Masovni študentski šport je pri nas predstavljen skozi redne in občasne oblike športne aktivnosti, katere v glavnem organizirajo visokošolski zavodi ali univerzitetna središča v sklopu z raznimi društvi ipd. in to tako, da je zagotovljeno sodelovanje študentov v najrazličnejših športnih panogah. Te oblike športne rekreacije se organizirajo znotraj visokošolskih zavodov in se odvijajo po posebnih programih ter se izvajajo skozi vse leto. Zaradi uspešnosti izvedbe programa pa so nujni športni rekviziti, igrišča, kar pa je vse povezano s stroški. Tako smo včasih prisiljeni iz finančnih razlogov skrajšati program, ali pa se odpovedati kakemu sodelovanju. Upamo, da z ustanovitvijo TTKS ti problemi ne bodo zastopani v tako veliki meri.

Pametno bi tudi bilo, da bi samo rekreacijo in športno aktivnost študentov povezovali skupaj z drugimi športnimi aktivni, tako da bi tu moralo priti do večjega zblizjevanja. To mislim tako, da bi se študentje vključevali v razna društva kot so planinci, počitniška zveza, smučarski klubi, kjer bi imeli vrsto olajšav. Menim, da bi zainteresiranost za ta društva narasla in s tem bi bila omogočena študentom rekreacija v polni meri. Od teh organizacij pa bi se zahtevalo, da bi uskladili programe tako, da bi dali študentom čim več možnosti za rekreacijo in šport. S tem, ko bi se študentje vključevali v te klube in društva, bi lahko dobili kader, ki bi bil selekcioniran in nas dostojno predstavljal na tekmovalnih ali podobnih prireditvah.

To se točno vidi iz podatkov DR Nemčije, kjer so uspehi stoodstotni. Kar zgledejmo se po njih, ker moramo priznati, da so s svojo pravilno politiko uspeli skoraj v vseh športnih panogah (plavalci, smučarji, skakalci. . .). Iz študentskih vrst dobijo prvorazredne tekmovalce, ki nato zanjejo uspehe v evropski in svetovni areni. To sem zapisal le za primerjavo, da bralec lahko vidi v koliki meri je njihova politika na mestu. Oni so sli na masovnost, upam da bomo tudi mi v prihodnje, ker je to edina pravilna pot. Če tega se nismo spoznali, pa še bomo. Ker pa je vse tesno povezano s financami smatram, da bi bilo potrebno za večje akcijsko povezovanje študentskih društev in na osnovi integracije, da se ne bi delale razlike v pojmovanju smisla amaterizem – profesionalizem. Sicer je res, da težimo za amaterizmom, toda moramo za sportnike amaterje priskrbeti boljše pogoje treniranja in dela. S tem mislim na sportnike, ki nekaj veljajo, oziroma talente. Ti se naj ne zanemarjajo, ali da jih spravimo do pol poti, potem pa gre v pozabo in samo po sebi pride do stagnacije. Zato je potrebno, da ga stimuliramo, naj si bo ta stimulacija v obliki kredita ali štipendije, ker samo s tem ga bomo zadržali na nekem konstantnem nivoju.

Vsled tega je potrebno pojačati vpliv organiziranih socialističnih moči na osnovi dela, medsebojnih odnosov, posebno pa na kadrovske politiki v športnih organizacijah. Po potrebi se je treba odločno postaviti proti načelom privatizacije, monopola in privilegiranja. Potrebno se je vsled tega odločno boriti za demokratizacijo odnosov v organizacijah.

Za zaključek bom podal nekaj predlogov predsedstva zveze študentov Jugoslavije in predsedništva univerzitetne zveze organizacije za telesno kulturo Jugoslavije:

– da so organizacije zveze študentov dolžne, da v sklopu z ostalimi družbenimi institucijami neprekinjeno ustvarjajo družbene, organizirane, kadrovske in materialne osnove za razvoj telesne kulture in športa študentov.

– da najdejo vsa potrebna finančna sredstva za uresničitev teh planov in za racionalno izkoriščanje sredstev, ki se dobijo v te namene.

– za masovni šport mladih študentov je potrebno, da se jim da na voljo koriščanje športnih objektov po pristopnih cenah, katere v sebi ne tvorijo komercialne osnove.

– tu se računa na TTKS, katera bodo le delno participirala sredstva za uresničitev programov, ki so zasnovani na teh temeljih.

Razvoj masovne telesne kulture in športa zahteva intenzivnejše sodelovanje organizacije skupnosti študentov na višjih in visokih šolah na eni strani ter na drugi s šolskimi športnimi društvi. Ta misel se že uresničuje, tako da se bodo ustanovila šolska društva na vseh višjih oziroma visokih šolah. Tu vidimo velike možnosti za nadaljnji razvoj telesne kulture.

Praksa bo pokazala, ali gredo te misli v pravo smer ali ne in upam, da je prihodnost pred durmi in da se bodo te težnje uresničile.

Cveto Margan

KATEDRA

ŠTUDENSKI LIST

izdaja stalna skupščina skupnosti študentov mariborskih visokošolskih zavodov

Ureja uredniški odbor:

v. d. glavnega urednika: Mik Rebernik
v. d. odgovornega urednika: Davorin Kračun
sekretarka uredništva: Nevenka Vetrlih

Študentje in visoko šolstvo:

Mario Vetrlih (urednik), Milan Kerkez, Janko Siranko

Politika in gospodarstvo:

Dušan Zbašnik (urednik), Drago Pišek

Kultura:

Mitja Žitnik (urednik), Igor Kramberger

Priказi in ocene: Adrian Grizold (urednik), Boris Čerpes

Periskop:

Jože Zagožen

Likovnost:

Sonja Mihec, Ferdo Rakuša (fotografija), Janez Rotman, Jasna Zbašnik

Tehnični urednik: Marjan Hanl

Lektor: Branka Vaupotič

Katedro sofinancirajo: Združenje visokošolskih zavodov Maribor, IO SŠ MVZ, Kulturna skupnost Slovenije in SO Maribor. Uredništvo in uprava Ob parku 7, 62000 Maribor, telefon 22-004, tekoči račun 51800-678-81846. Nenaročenih slik in rokopisov ne vračamo. Cena izvoda je 2,00 din (letna naročnina 20,00 din, za ustanove in podjetja 30,00 din). Tiska ČGP Mariborski tisk, Maribor.

OB KONCEPTIH GLOBALNEGA DRUŽBENEGA RAZVOJA

DAVORIN KRACUN :

Fenomen družbenega razvoja je tak, da ga je prav mogoče stlačiti v sheme, ki bi bile za vekomaj veljavne in bi jih lahko uporabil vedno in povsod, kot na primer preproste računske formule. Ljudje želimo razumeti ta razvoj, vprašanje pa je, če smo dojemljivi za vse njegove dimenzije, ki jih je treba hkrati zajeti. Zanimiva je biografska epizoda iz življenja slovitoga fizika in matematika Maxa Plancka, utemeljitelja kvantne teorije. Planck je namreč želel študirati ekonomijo, pa je kmalu ugotovil, da je zanj pretežka. Pri tem ne gre zato, da snovi ne bi zmogel. Toda matematična preciznost ni dovolj za obvladovanje družbenih ved. Te zahtevajo neko zmes logike in intuicije, pa široko poznavanje dejstev, ki po večini sploh niso natančno izražena.

Kadar koli omenjamo družbeni razvoj, marksistno teorijo razvoja še posebej, se vedno spomnimo na dialektično enotnost produktivnih sil in produkcijskih odnosov. Potek razvoja v zadnjih stoletjih nam razni viri ponujajo v obliki znane zelo poenostavljene sheme. Ta pravi, kako je v začetku kapitalističnega načina družbene produkcije bilo drobno-blagovno gospodarstvo, kjer še ni bilo protislovja med produktivnimi silami in produkcijskimi odnosi, ker je bila proizvodnja individualna, kot tudi prilaščanje. Sledijo procesi nastanka kapitalističnih podjetij, koncentracija proizvodnje in koncentracija kapitala. Družbenost glede na produktivne sile se povečuje, glede na produkcijske odnose pa ostaja individualno prilaščanje. Protislovje med produkcijskimi silami in produkcijskimi odnosi se veča, dokler produktivne sile ne zahtevajo sprememb v odnosih. Tako menažersko upravljanje pomeni že slabljenje lastniškega monopola, še bolj pa državni kapitalizem. Toda to so le nepomembne prilagoditve produkcijskih odnosov. Naslednja razvojna faza je nastanek socialistične države, ki formira nove proizvodne odnose, ustrezne razvitosti produktivnih sil, itd. Formalno-logično takšna shema drži, saj je ves razvoj lepo prikazan, posamezne razvojne faze so dejansko očitno nastopale, vse se tudi ujema s produkcijskimi silami in proizvodnimi odnosi. Tudi časovno so faze tako sledile druga drugi vse do državnega kapitalizma. Le nastop socializma se v dejanskosti nikakor ne ujema s shemo. Tam kjer bi moral priti, se ne pojavi, izbruhnil pa je tam in tedaj, ki ga glede na navedene zakonitosti ne bi bilo mogoče pričakovati. Socializem se je pričel in se še razvija v deželah, kjer produktivne sile še zdaleč niso dosegle zrelosti kapitalističnega razvoja; v razvitem kapitalističnem svetu pa do procesov, podobnih socialistični revoluciji, še ni prišlo. To pomeni, da mora biti napaka bodisi v shemi oziroma njenih izhodiščih (protislovje med produktivnimi silami in produkcijskimi odnosi) ali pa gre za napačno oceno položaja v svetovnem razvoju nasploh. Držalo pa bo, da je napačno to, kar pričakujemo od sheme. V izredni zapletenosti, ki jo je mogoče zaslediti pri družbenem dogajanju, so trdna pravila le abstraktna pravila. Razvoj ne negira ugotovitve, da je protislovje med produktivnimi silami in produkcijskimi odnosi najpomembnejše gibalno družbenega razvoja, na čemer temelji tudi naša shema. Res pa je, da to ni edini pojav, od katerega je razvoj odvisen. Družbene silnice so silno prepletene, vse se neprestano giblje, reakcij na dražljaje ni mogoče nikoli z gotovostjo napovedati. Tudi drugi vplivi, ne le vedno in povsod bistveni, so močni in v določenih trenutkih lahko prevladujejo. Temeljne zakonitosti se pokažejo šele na dolgi rok; realizirati se mora neskočno dogodkov, in ko njihove kratkoročne možnosti vplivanja v razvoju uničijo druga drugo, lahko zanesljivo sklepamo.

Dialektična logika družbenih dogajanj (Lenin: Veriga imperializma bo počila v svojem najšibkejšem členu) ne daje vedno odločilne vloge favoritu. Socializem se je pojavil, ki so bile zaradi političnih kriz in vojn razmere ugodne za to, da je proletarijat prevzel oblast. Nezadostna razvitost produkcijskih sil je pač kasneje pokazala svoje učinke, produkcijski odnosi, ki naj bi te sile pospeševali, kažejo tudi svoje tendence gibanja. Po drugi strani pa je v razvitem kapitalističnem svetu stalno prisotna nujnost prilagoditve zaostalih produkcijskih odnosov zelo razvitim produktivnim silam. Marks, denimo, ugotavlja v svojem slovitim Prispevku h kritiki politične ekonomije, da nobena družbeno-ekonomska formacija ne propade prej, preden se v njenem okviru ne razvijejo vse proizvodjalne sile, za katere je v okviru obstoječih produkcijskih odnosov še prostora. Sprememba produkcijskih odnosov sledi tistemu stanju, ko obstoječi produkcijski odnosi ne le, da ovirajo nadaljnjo rast produktivnih sil, temveč jo tudi povsem onemogočajo. Dejstva gospodarskega razvoja kažejo, da sodobni kapitalizem še razvija svoje produktivne sile, toda že na račun sprememb v produkcijskih odnosih. Ali se bodo te spremembe tako razrasle, da bodo pomenile negacijo klasičnih kapitalističnih proizvodnih odnosov, je vprašanje, na katerega odgovor zahteva temeljito poznavanje dogajanj, ko so indikatorji razvojnih tendenc v svobodnem svetu.

Razvoj vsega je ena izmed zakonitosti dialektike. Pri tem ne gre le za rast v kvantitativnem smislu, temveč se pojavlja tudi vedno nova kvaliteta razvojnih vplivov, z njimi pa nova kvaliteta razvojnega obnašanja. Razvoj znanosti je ena od številnih dimenzij družbenega razvoja. Z vidika družbenega razvoja pomeni novo kvaliteto razvoja znanosti od takrat, ko je dal možnost usmerjanja družbenega razvoja. Kakorkoli je možnost

usmerjanja za sedaj še omejena na parcialna področja in ko celota še vedno skuša to kompenzirati s sekundarnimi učinki na drugih področjih, pa je vedno težje govoriti o povsem spontanem razvoju, tem manj ga je še mogoče projicirati v razne sheme. Organizirani vplivi zavesti na družbeni razvoj, ki ima svoje temelje v znanstvenih izsledkih družbenih zakonitosti, je eden tistih številnih faktorjev, ki odmikajo dogajanja od povprečij, začrtanih v enostavnih shemah, ki tega faktorja ne upoštevajo. To seveda ne pomeni, da bazične zakonitosti takšnih shem ne držijo ali ne delujejo. Njihov učinek je le oplojen z delovanjem drugih, prav tako pomembnih faktorjev. Le-ti povzročajo odmike. Klasične marksistične razlage gibal družbenega razvoja izhajajo iz dinamične narave produkcijskih sil in statične narave produkcijskih odnosov. Koncept proizvodjalnih sil oziroma njihove rasti vsebuje možnosti vpliva znanosti nanje. Znanost, kot del proizvodjalnih sil s svojim učinkovanjem pospeševanja na materialne proizvodjalne sile deluje v tisti smeri, kot je začrtana že s samimi definicijami proizvodnih sil. To je razvoj, stalno prisotna in uveljavljajoča se tendenca nadaljnje rasti.

Vpliv znanosti preko organiziranega zavestnega družbenega vpliva na obnašanje in zakonitosti proizvodnih odnosov pa ni tako jasno usmerjen. Karakteristika produkcijskih odnosov je statičnost, tendence uveljavljanja statusa quo prav zato, ker takšni, kot so, vedno najbolj ustrezajo tistim družbenim strukturam, ki jih preko pravno-politične nadstave obvladujejo. Glede na takšno situacijo je kakršen koli vpliv na produkcijske odnose odvisen od družbenega subjekta, torej od tistega, ki s tem vplivom gospodari. Če razkoraka med tistimi, ki imajo monopol nad upravljanjem v obstoječem sistemu in tistimi, ki imajo monopol nad informacijami ni, je možnosti vplivanja dana identičnim interesom. Dilema, ki se v tem primeru pojavi, je dilema med koristmi, ki ga prinaša razvoj produktivnih sil in koristmi pri ohranjanju statusa quo produkcijskih odnosov. Cena napredka je v izgubi položaja v celoti ali pa delno. Po drugi strani lahko imamo razkorak med družbeno prizanim monopolom in razpolaganjem z informacijami. Tak pojav imamo n.p. pri menažerskem upravljanju v kapitalizmu. V vsakem primeru je razvojna posledica jasna: ob sicer dominantnem vplivanju dialektične enotnosti proizvodnih sil in proizvodnih odnosov na družbeni razvoj in zakonitostih, ki so posledica tega, se dejansko stanje odmika od shematiziranih skrajnostih. Navedeni odločilni vplivi zamegljujejo družbeno-ekonomsko bistvo dogajanj z reformističnimi ukrepi, ki ustrezajo optimiranju položaja družbene strukture v obstoječih razmerah. Pri ukrepih optimiranja družbenega razvoja na sploh pa pride do popolnega izraza tudi razredna sestava te družbe. Okvirno vprašanje družbenega razvoja je namreč razmerje med posameznikom in celoto, različne strategije pa dajejo omenjenima pojmovoma različno veljavo. Ljudje stopajo z namenom, da bi v bolj polni meri zadovoljevali svoje potrebe v različne družbene institucije. Te institucije so v prvi vrsti torej izraz njihovih interesov. Naloga družbenega sistema v celoti pa je, da ustvari optimalno razmerje med interesi, ki se tam prepletajo z končnim namenom doseči cilje razvoja. To pomeni, da je treba različne interese koordinirati. Ker vsi iz razlogov kompleksnosti in konflikčnosti interesov ne morejo biti tudi koordinatorji, se formirajo institucije, ki naj v imenu in v interesu celote opravljajo to delo. Toda tako formirana institucija ni celota, je le njen del, s pooblastili celote. Ona tudi prezentira interese v imenu celote. Toda, tudi sama ima svoje interese in svoje zakonitosti, svoj notranji optimum. Tako se vprašanje razmerja med interesi delov in celote odpre v novi luči. Prezentirani interesi celote niso nujno identični s celoto, lahko pomenijo interese hipertrofirane institucije na račun ostalih delov celotne družbe. Tako reguliran razvoj pa se bo le oddaljeval od zastavljenih ciljev družbenega razvoja. Tak konflikt pa bazira tudi v povezavi med produktivnimi silami in produkcijskimi odnosi družbe, kot tudi drugi konflikti družbenega razvoja.

Dojemljivost za kompleksne družbene procese na današnji stopnji razvoja ljudem po večini še ni imanentna. Razlog za to je v množici informacij, ki jih je treba obvladati in ki jih človeški možgani ne zmorejo. Tako dolgo bo pogled na družbeno dogajanje le nekaj logike pa več intuicije in sheme ne bodo prikaz dogajanj temveč le posplošen prikaz nekaterih gibanj, ki naj bi dogajanja predstavilo. Do obvladovanja družbenega razvoja je še daleč. Če smo v zgodovini zajezili neukročene naravne sile in jih vpregli v uporabne namene, pa družbenih sil še ne moremo. Toda brez občutka za družbeno dogajanje utegnemo tudi oblast med proizvodnimi silami imeti za vprašljivo. Atomska energija lahko žene elektrone, lahko pa tudi uničuje, odvisno od tega, v čigavih rokah je in kateri družbeni interesi se ob tem prepletajo.

Lojze Čermažar

Iz marksističnega seminarja VPŠ

Opomba: Potem, ko smo v zadnjih dveh letih veliko govorili o nujnosti intenzivnejšega marksističnega izobraževanja, je višja pravna šola v zimskem semestru organizirala marksistični seminar. Pristop se je izkazal za zanimivega in bo z nekaterimi dopolnitvami v prihodnje zelo uspešen kot mesto soočenja študentske kritične misli in marksistične teorije. V tej in naslednjih številkah Katedre bomo priobčili nekaj zanimivejših študentskih diskusijskih prispevkov po izboru, ki ga opravlja vodja seminarja Franci Pivec.

MALOMEŠČANSTVO IN NJEGOVA MORALA

Malomeščanstvo je tisti del družbenega sloja, ki ima sredstva za proizvodnjo, toda tudi sam sodeluje v proizvodnji. V ta sloj spadajo srednji kmetje, obrtniki, drobni trgovci, mnogi privatni zdravniki s svojimi ordinacijami, advokati s svojimi pisarnami itd. Nekateri sociologi ga definirajo kot medrazred oziroma prehodni razred. To zagovarjajo s tem, ker stoji malomeščan v proizvodnem sistemu med dvema velikima razredoma kapitalistične družbe t.j. buržoazijo in proletariatom.

Malomeščan se je pojavil že v srednjem veku, v srednjeveških mestih kot obrtnik ali trgovec oziroma kot prvi meščan. Z razvojem denarno blagovnega gospodarstva se je iz njega razvijala buržoazija in proletariati. Regulator te diferenciacije je bila kasneje vsekakor vse večja konkurenčna borba, ki je del drobne buržoazije pripeljala do bogastva, a drugi večji del do obubožanja in propadanja. Ta proces še danes traja v kapitalističnih družbah.

Lastništvo ustvarja pri malomeščanu psihološko sorodstvo z buržoazijo in stalno sanja o vzponu v razred bogatih. Vedno teži za tem, da se za vsako ceno „prebije“ v zgornje sloje in poveča svoje premoženje. Malomeščani so psihološko izgubljeni, zaprti v svoj osebni interes.

Malomeščan je neodločen, brez jasnih daljnosežnih ciljev. Zato se politično opredeljuje nekaj časa za buržoazijo, nekaj časa za delavski razred, ko mogoče vidi v njegovi borbi možnost za lasten razvoj. Njegov oportunističen prehaja često v izdajstva. Če pa se znajde v nekem splošnem ljudskem pohodu, pod vodstvom revolucionarne partije, kot je bil to primer v naši NOB, lahko pokaže znatno revolucionarno sposobnost, kar pa ne pomeni, da ga skušnjava imetja ne bo zopet premamila.

Drobna buržoazija prav zaradi svojega strahu često ni vedela, kaj hoče in če je kaj hotela, je bilo to največkrat v nasprotju z družbeno zgodovinskim procesom. Njene filozofske simpatije so bile na strani pesimističnih miselnih sistemov, ker je pač čutila stalno ogroženost svojega namišljenega položaja.

Naše družbeno ekonomsko življenje, življenjski standard, idejna nadstavba, ki smo jo podedovali iz preteklosti in ki se še uvaža iz raznih koncev sveta – vse to oživlja razne malomeščanske lastnosti. Sredi relativno nizkega življenjskega standarda mnogi meščani še vedno težijo k sličnim projektom, ki so lastnost malomeščanske stihije. Del kmetov, obrtnikov, prekupčevalcev, trgovcev, advokatov in drugih ljudi zasluži mnogo denarja in se spušta često v brezobzirne in antisocialne postopke. „Socialistični“ prekupčevalci, „iznajdljivi“ in „poslovni“ krogi pogosto najdejo učinkovite kanale za svoje delo in velike zaslužke.

Malomeščanske lastnosti se pojavljajo v zelo privlačni formi kot „vsesplošno humana demokratična svoboda“ kakor tudi v parolah, ki so prilagojene našemu družbenemu življenju, na primer: „Kdor lahko zase, lahko tudi za druge“, „Vsakomur po njegovih sposobnostih“, ali pa: „Nisem jaz kriv, če se znajdem, če sem sposoben.“

Že iz dosedanje razlage je očitno, da je lastnina, in sicer privatna lastnina, tisti osnovni stebel malomeščanstva, na katerem temelji njegova moč in ki združuje vse njegove negativnosti. Malomeščan teži k imovini in bogastvu in le v tem vidi lastno varnost. Seveda pa nikoli nima dovolj denarja in moči. Za to svoje bogastvo se vedno boji in je nemiren. V sočloveku vidi samo sredstvo za doseg določenih lastnih ciljev. Posledica tega je gledanje vsega skozi dinar, ocenjevanje vsega iz vidika rentabilnosti itd.

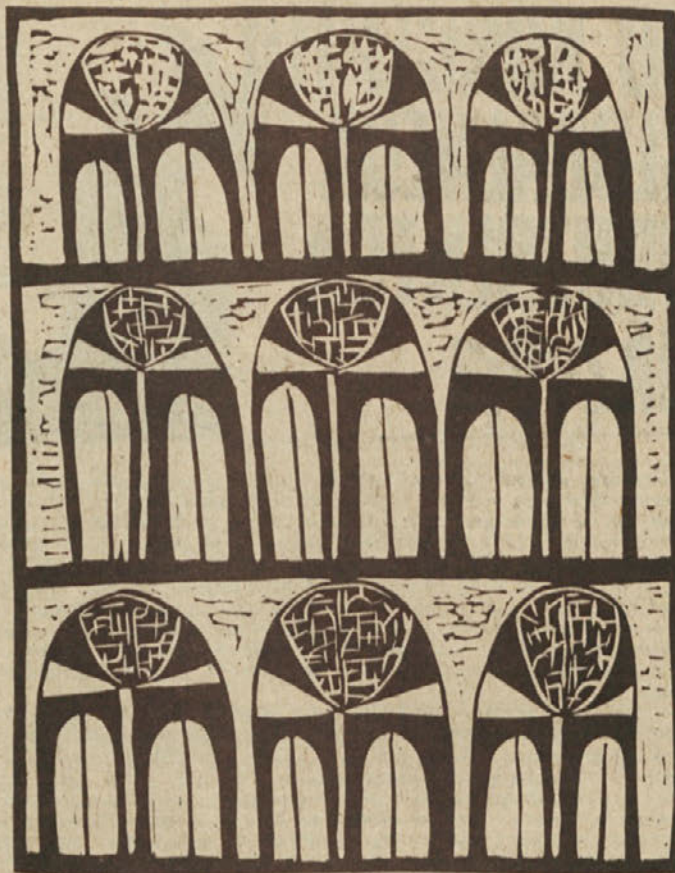
Malomeščanski individualisti so po pravilu apolitični, ne mešajo se v politiko. Imajo t. i. „svoje skrbi“, svoj glavobol, svoje delo. Razen tega je družbeno delo brezplačno in povečuje obveznosti. Zato zagovarjajo pravilo: „Vam komunistom oblast, nam pa strokovnost in denar!“ Malomeščanski individualist ne pozna in ne čuti družbenih skrbi, radosti ali tragedije. Če kdaj krade družbeno imovino, meni, da ne ravna nemoralno. Mnogi zdravniki pri nas smatrajo na primer, da so se pokazali humane, če so nekoga nepravilno poslali v toplice ali mu pripisali zdravlilo, ki mu ne pripada, ali pa če so komu za privatno plačilo na družbene stroške popravili zobe itd. ...

Malomeščan ne išče resnice, ker če bi jo našel, bi bila v nasprotju z njegovim duševnim dojetjem. Resnica je zanj grenka, in če jo že mora priznati, jo sprejema, kot bolnik zdravlilo. Razen tega je potreben napor, da se pride do resnice, potrebna je volja, torej to, česar malomeščan nima.

Najbolj logična posledica njegovega stališča proti družbenemu življenju in objektivni stvarnosti je kritiziranje in spletkarstvo. To je malomeščanu kot duševna zabava. Uživa v senzacijah, vedno nekaj pričakuje in se veseli vsake panike. Priznava samo eno komunikacijsko sredstvo „čula–rekla“ in en sam princip – „da vse zve“ in da je „v toku“ dogodkov in stvari.

Že do zdaj smo lahko videli, da malomeščan ne priznava ciljev in idealov. Živi od danes do jutri, od primera do primera, vedno se prilagaja novim situacijam.

Iznajdljivost ima za najlepšo lastnost. Človeštvo in človek, morala in dolžnosti, družba in skupnosti, odgovornost in disciplina ga motijo. V bodočnost vedno gleda nezaupljivo. Malomeščanski politični teoretiki, revizionisti marksizma, so si vedno izmišljali razne teorije, ki so težile za tem, da bi paralizirale razredni boj proletariata in izzvale zmedo okrog ciljev in idealov, za katere se je proletariati boril. Namesto revolucije zastopajo tezo evolucije, namesto razredne politike vidijo samo brezrazredno politiko. Malomeščanstvo je na primer proti razredni demokraciji, zagovarja pa „demokracijo za vse“. Ne išče in ne priznava vzrokov zgodovinskih premikov, ki so usmerjeni k ciljem proletariata.

Smode Arinka

Ker malomeščanstvo ne izhaja iz pravih človeških vrednot in meril, daje zunanosti primarni pomen. Bonton malomeščanu koristi kot sredstvo za pridobitev „dobrih zvez“ in poslovnih prijateljev. Dobro pazi, kako bo proti komu in kje uporabil ta ali oni izraz. Ravno tako pazi, s kom se družijo in kakšni družbi pripada. Nastopa kot tako imenovani „irajer“, ki vedno vzbuja pozornost s svojim blaziranim okusom. V tem smislu so jim zelo podobni „snobi“, ki so seveda bolj „kulturni“. Vedejo se, kot da so pametni, kot da imajo okus. V vsem hočejo imeti zadnjo besedo. Za snoba ni važno ali je neko umetniško delo dobro ali ne, ampak samo čigavo je in ali je drago. Tudi ni važno kakšna je kvaliteta nekega artikla, samo da je iz tujine. Snob želi vse vedeti, in v življenju se hoče približati čim bolj znanim ljudem, umetnikom, raznim „zvezdam“. In tako za snoba ni važno, ali bo v družbi sodobnikov pridobil kaj pametnega, ampak samo da se bo lahko pozneje pohvalil, da pozna tega in tega zvezdnika. Vsa dela s ciljem, da je nekako prisoten v zgodovini, pa čeprav ni njen tvorec; da je priča vsem važnim dogodkom in da vsaj s pomočjo tuje avtoritete in dela pridobi neko slavo in ugled.

MIRA ARSEVSKI

Aleš Sedmak

Ena izmed osnovnih predpostavk razvoja je kritično ocenjevanje preteklosti. Marks je dejal, da je le delavski razred sposoben kritično ocenjevati ne le tujo, ampak v prvi vrsti svojo preteklost. To ne pomeni, da preteklost v celoti negira; kritičnost pa je osnovni pogoj revolucionarne prakse v sedanjosti in prihodnosti. Seveda to ne zaradi tega, ker bi delavski razred v zgodovinskem razvoju posebej „mesijo“, ki naj človeštvo vo odres vseh tegob (dasiravno nekateri mislijo, da je ta ideja krščanske mitologije prenesena v marksizem). Delavski razred kritično ocenjuje preteklost iz preprostega razloga, ker v preteklosti nima iskati nič koristnega zase. Odtujena vloga v proizvodnji ter družbenih odnosih ga sili, da se ne zadovolji s tistim, kar je delavski razred sam ustvaril z lastnim bojem. Ta kritičnost je večdimenzionalna: razredni interesi zahtevajo kritičen pristop k preteklosti, sedanjosti in prihodnosti. Zato se delavski razred ne more in ne sme obnašati oportunistično in sektaško, kajti to bi istočasno pomenilo, da ni prave ideološke povezanosti med političnimi partijami delavskega razreda in delavskim razredom samim. Značilno je torej – in to je poudarjal tudi Engels – da je ena izmed pglavitnih značilnosti delavskega razreda revolucionarna kritičnost.

Dosedanja zgodovina delavskega razreda navidez v mnogočem nasprotuje marksistični sodbi o delavskem razredu. Odnos do preteklosti je bil v mnogočem mitološki, dnevno politično prakso komunistične partije pa je bilo najlaže apologetsko razlagati. V tem primeru smo govorili o žrtvovanju revolucionarnih ciljev v korist „realne politike“. Vendar bi bili nepravilni, če bi rekli, da je v tem primeru zapostavljena prihodnost. Prihodnost je prisotna; včasih tudi v tej obliki, da se v imenu daljnje prihodnosti moramo odpovedati marsičemu v sedanjosti. Toda tudi bodočnost je mitologizirana; predstavljajo jo kot konec vseh tegob, protislovij in spopadov. Z eno besedo: prihodnost je obljubljena dežela! V tem primeru se revolucionarna vizija prihodnosti transformira v birokratsko določenost in ešatologijo. V določeni meri lahko na ta način pomirimo vest, ki nam ne da miru: v imenu svetle prihodnosti nam je dovoljeno marsikaj storiti v sedanjosti. V obeh primerih lahko govorimo o vsem, samo o revolucionarni praksi ne.

Nekaterim političnim silam so takšni pojavi v delavskem gibanju služili kot „alibi“ za iskanje smiselnosti „revolucionarne“ politične akcije izven delavskega razreda in brez njegove opore. To so počeli na osnovi prepričanja, da se je delavski razred asimiliriral v obstoječe politične sisteme, bodisi v kapitalizem, bodisi v birokratsko-etatistični socializem. Po tej logiki bi delavski razred izgubil sposobnost revolucionarnega spreminjanja družbe. Zavaljo tega se pojavljajo ideje o revolucionarnem poslanstvu radikalne humanistične inteligence, ki je poklicana, da v zgodovinskem dogajanju prevzame dosedanje vlogo delavskega razreda. Na tej idejni osnovi so se razvila številna gibanja „nove levice“. Drugi so se orientirali v drugo smer: na osnovi prej omenjenih pojavov v delavskem gibanju so skonstruirali teorijo o rojevanju novega razreda oziroma novih razrednih družbenih struktur. Stališča le-teh so govorila, da je boj delavskega razreda popolna utopija, saj človeška družba ne more izstopiti iz začaranega kroga vedno novih ciklusov razrednih struktur.

Mislím, da zgrešenosti v delavskem gibanju, s katerimi se bomo verjetno še dolgo časa srečevali, ne demantirajo Marksovo sodbo o delavskem razredu. Zgrešenosti ne izhajajo iz bistva delavskega razreda niti iz osnovnih idejnih in teoretičnih izhodišč boja delavskega razreda, pač pa so izraz dejstva, da se delavski razred še popolnoma ne zaveda svojega bistva in da se še ne v popolnosti zaveda svojega odločilnega in revolucionarnega vpliva na celokupno družbeno dogajanje. Vse dotlej, dokler obstaja razkorak med dejansko zmožnostjo delavskega razreda in njegovo zavestjo, oziroma samozavestjo o lastni moči, bodo odprta tudi – vedno manjša bodo – vrata za manipuliranje z delavskim razredom, ne glede na to ali se to izvaja v imenu razrednih zgodovinskih, nacionalnih ali pa vsakodnevnih političnih interesov delavskega razreda. Možnosti za manipuliranje se multiplicirajo vedno, ko pride do slabitve odgovornosti politične avantgarde do delavskega razreda. Do tega pa lahko pride vsaj v treh primerih:

1) Kadar si začne avantgarda domišljati, da obstaja razred zaradi nje, ne pa avantgarda zaradi razreda.

2) Kadar žrtvujemo revolucionarne razredne cilje dnevnim političnim interesom.

3) Kadar narodnostni interesi prevladajo nad razrednimi interesi delavskega razreda in nacionalno gibanje zamenja politično gibanje delavskega razreda.

Dokler obstajajo takšne možnosti za manipuliranje z delavskim razredom, ga bodo neprestano spremljali in odtujevali avtoritarni, psevdonacionalni, anarholiberalistični in ne vem še kakšni „modeli“ pravičnega socializma. V vseh teh primerih gre za tendence, ki nas sili in postavljajo nazaj – so sužnji preteklosti. Včasih (primer nacionalizma), celo sužnji buržoazije, ki ji celo preteklost ni dala pozitivne ocene.

Jugoslovanska revolucija je imela opraviti s podobnimi dilemami. V sebi je vedno našla dovolj moči, da negira birokratsko centralistični koncept socializma in da s tem, vsaj v okviru manj razvitih dežel, predstavi drugačno, humano socialitično alternativo. To je bilo mogoče doseči:

1) s priznanjem, da brez svobodnega delovanja tržnih zakonitosti in ekonomskih zakonov ni mogoče ustvariti razvite oblike samoupravnega socializma.

2) s stališčem, da socializma ne grade ne država in ne partija, temveč svobodno združeni proizvajalci, ki se samoupravno dogovarjajo,

3) z razvijanjem enakopravnosti narodov.

Pomeni, da moramo pri ocenjevanju pozitivnih in negativnih plati jugoslovanske razvojne poti, imeti poleg zgodovinskih predpostavk (dediščina nerazvitega kapitalizma) pred očmi tudi pomembne vplivne dejavnike tržne ekonomije, državo, narode in avantgardo, znotraj katerih se oblikuje samoupravni politični sistem. Najpomembnejšo vlogo za razvoj samoupravljanja ima brez dvoma avantgarda delavskega razreda. Območje negativnih ali pozitivnih učinkov vseh ostalih dejavnikov se veča ali manjša v odvisnosti od vloge avantgarde delavskega razreda. Mimo teh faktorjev pa ni mogoče ustvariti samoupravnega socialističnega sistema.

Takšna pot je nedvomno težka, vendar pa naravna in bolj realna kot kakršnakoli druga alternativa. Protislovja se kažejo in jih praksa ne negira; končno tudi ne bi imelo smisla. Na ta način je namreč onemogočeno zakrivanje problemov. Družba ima več možnosti za realno ocenjevanje preteklosti in načrtov za prihodnost, še posebej, če želi svoje načrte uskladiti z željami drugih. Ta pot seveda pozna tudi tveganja, ki pa seveda ne smejo pomeniti avtomatični odstop, temveč morajo povzročiti še večja prizadevanja subjektivnih socialističnih sil, ki – združene – morejo premagati posamezne vire protislovij, iz katerih se lahko razvijejo tendence za restavriranje različnih starih, preživelih oblik: kapitalizma, nacionalizma, etatizma. Dokler so še živa žarišča teh negativnih tendenc, se bodo le-te vedno ponujale v obliki takšnih ali drugačnih alternativnih ideologij, alternativ socializma: dokler bo potrebno, bo to mitologiziranje tržišča, pozneje pa bo po potrebi prevzela vodilno vlogo v teh ideologijah bodisi država, bodisi narod – pač po potrebi političnega trenutka in razmer.

Samo po sebi se razume, da v pogojih konstituiranja samoupravnega socializma lahko igra ZKJ vlogo avantgarde le, če je njena akcija posledica demokratičnega znotrajpartijskega življenja in javnega delovanja v okviru družbene skupnosti. S sprejetjem stališča, da partija v bodoče ne more uresničiti svoje avantgardne vloge izhajajoč iz pozicij državne oblasti, je šesti kongres ZKJ naredil prav gotovo revolucionarno dejanje: partija naj deluje iz razreda, ne pa v imenu razreda. Vendar kaže, da na tej poti nismo vztrajali do konca. Partijska baza je sicer izgubila oblast, ne pa tudi partijski vrhovi. Zavaljo tega je tudi selitev moči in oblasti iz klasične državne tvorbe v samoupravne organe, bistveno počasnejša. Ko je govora o odnosu ZKJ do delavskega razreda, se moramo zavedati, da ZKJ ne more imeti dveh duš: eno v samoupravljanju in eno v državi. Uresničevanje samoupravnega socializma ji nalaga, da se v konfliktih med državo in samoupravljanjem brezpogojno postavi na stran samoupravljanja. To opredeljevanje pa se ne nanaša samo na idejno usmerjenost ampak tudi na praktično in vsakdanjo rabo revolucionarne samoupravne teorije v praksi. Iz tega logično izhaja, da mora biti odnos ZKJ do države nujno neke vrste opozicija; neprestano distanciranje od države je v določenem smislu permanentna opozicija; neprestano distanciranje od države je v določenem in revolucionarnem pomenu besede. To torej ne pomeni, da komunisti prepuščajo oblast – klasično politično oblast – nekim drugim silam izven delavskega razreda. Pomeni le, da raven zgodovinske nujnosti države določa samoupravno organizirano združeno delo, ne pa vrhovi politične strukture. In smisel revolucionarne vloge ZKJ je prav v olajševanju in pospeševanju procesa, ki naj delavski razred in ostale samoupravne sile v družbi pripelje v ta zeleni položaj.

Družbenoekonomski pomen TOZD in bistvo delegatskega sistema

Na razvojni stopnji, ko proizvajalne sile dosegajo raven znanstveno-tehnološke revolucije in ko so zahteve delovnega človeka vedno večje, oba velika svetovna gospodarska sistema – kapitalistični gospodarski sistem in sistem državno-birokratskega socializma in proizvodni odnosi, ki vladajo v njih, ne ustrezata več. Lahko bi rekli, da je razvoj produkcijskih sil prerastel obstoječe produkcijske odnose, ali z drugimi besedami: obstoječi produkcijski odnosi v omenjenih sistemih delujejo zaviralno na razvoj proizvajalnih sil. Pojavi se potreba po izgradnji novega gospodarskega sistema, ki bo ustrezal novim proizvajalnim silam in novim človeškim potrebam, kjer delovni človek ne bo le izvrševalec nalog, pač pa se bo pojavil kot aktivna komponenta v upravljanju, izvrševanju in kontroli.

V tej smeri opravlja Jugoslavija pionirsko delo, lahko bi rekli, da ustvarja družbeni sistem prihodnosti – samoupravno družbo.

Po uspešno izvršeni socialistični revoluciji je država organizirala in urejala gospodarsko življenje, prav tako je bila primarna sila na vseh drugih področjih družbenega upravljanja. Takšna vloga države je bila objektivno pogojena z elementi in ekonomski nerazvitosti, kakor tudi z revolucionarno socialistično preobrazbo. Družbeni odnosi so se lahko spremenili le z močjo revolucionarne akcije države, ki je razlastila kapitalistične lastnike in privatno-lastniški kapital proglasila za državno lastnino. Čeprav je bil proces koncentracije moči nujnost časa, se je začela pojavljati nevarnost, da se akcijski centralizem revolucije vse bolj deformira v administrativno-birokratski centralizem in da se upravljanje družbenega kapitala spreminja v državno lastniški monopol.

Temeljno družbeno protislovje se je kazalo v tem, da sta delavec in njegovo delo ločena od neposrednega upravljanja družbenega kapitala in drugih objektivnih pogojev dela.

Decentralizacija pravic in dolžnosti upravljanj se je pojavila kot nujnost, kajti s postopno graditvijo ustreznih ekonomskih, demokratičnih in drugih odnosov, kakor tudi organizacijskih oblik samoupravljanja so lahko delovni ljudje zares postali subjekti in nosilci družbene lastnine kapitala, kar je predpogoj za osvoboditev dela oziroma delavca samega.

Z vidika upravljanja gospodarstva je bila predaja državnih gospodarskih podjetij delovnim kolektivom izrazit mejnik med administrativnim upravljanjem in delavskim samoupravljanjem.

Medtem ko je bil prej nosilec upravljanja centralizirani državni aparat, so se sedaj pojavili številni avtonomni upravljaljski centri. To je vsekakor vzpodbuda za ustvarjalno in ekonomsko iniciativo, pa tudi za svobodnejše uveljavljanje samoupravljanja in samoupravne integracije družbenega dela. Toda s tem se družbeno-ekonomski odnosi avtomatično ne spremenijo. Se zmeraj obstaja nevarnost, da bodo avtonomni centri uveljavili tehnokratno-upravljaljski monopol v razpolaganju z minimalnim delom.

Znano je dejstvo, da so delavcem v delovni organizaciji zaradi nerazvitih samoupravnih odnosov, zaradi monopolističnih pojavov in teženj, neizenačenih pogojev gospodarjenja in drugih neresenih vprašanj v

gospodarskem sistemu, v znatni meri odtujena sredstva enostavne in razširjene reprodukcije. Tako je uporaba prejšnjega dela sredstev amortizacije in investicijskega vzdrževanja stvar ozke podjetniške strukture. Se manj vpliva pa ima delavec na sredstva razširjene reprodukcije. Namesto, da bi sam razpolagal z omejenimi sredstvi, so se razvili različni monopoli in centri ekonomske moči, ki odtujujejo rezultate njegovega dela.

To pomeni, da z decentralizacijo upravljanja se ni končan proces integriranja družbenega kapitala z združenim delom, predvsem pri tistih oblikah družbenega kapitala, ki so vir odtujevanja delavca od skupnega rezultata živega in minulega dela. V takšnih pogojih pa razvoj in učinkovitost samoupravnega sistema stagnirata, saj ni stimulansov, ne ekonomske motivacije delavcev v združenem delu za njihovo ustvarjalnost in popolno angažiranje.

Samoupravni položaj delavca mora biti temelj in ne odločilni faktor in nosilec reprodukcije družbene lastnine. Vendar v sodobnih razmerah tak družbenoekonomski položaj in vloga samoupravno organiziranega delavca ne bi bila mogoča, če se ne bi opirala na organizirano institucionalno moč delavskega razreda.

Dosedanja praksa dokazuje, da posamezni delavec ali neorganizirani delavci ne morejo imeti politične in ekonomske moči, da bi se lahko uspešno upirali stihijskemu pritisku birokratskega in tehnokratskega monopola, ki nastopa v imenu avtoritete združenega dela in avtoritete države.

To moč lahko ima samo organizirani delavski razred. Organiziran mora biti v združenem delu samem, s pomočjo stabilnega sistema ekonomskih odnosov, to je pravic in dolžnosti oziroma odgovornosti. Prav tako mora biti delavski razred organiziran kot država, kot politična oblast.

Zato so bile za resničen razvoj samoupravljanja nujne spremembe v izhodiščih organizacije združenega dela.

Z ustavnimi spremembami želimo radikalno spremeniti smer razvoja. Novi samoupravni družbeno-ekonomski odnosi bi naj zagotovili popolno integracijo delovnih ljudi v združenem delu ter sredstev enostavne in razširjene reprodukcije, integracijo živega in minulega dela. Poudarek je torej na razvoju takšnih družbeno-ekonomskih odnosov, ki bodo delovnim ljudem v združenem delu zagotovili odločilen položaj v območju družbene reprodukcije. To pa pomeni vgraditi v samoupravni sistem take ekonomske mehanizme, ki bodo uveljavili več ekonomske povezanosti na relaciji delovni človek—družbeni presežek, akumulacija—proizvajalna sredstva. Na ta način bi dosegli trajno povezanost, interes in neodtujljivost minulega dela delavcem, ki ga ustvarjajo.

Da bi bil delavec zainteresiran ter trajno in neposredno povezan z minulim delom, bi moral imeti s samoupravnim sporazumom (SS) in družbenimi dogovori (DD), statuti in drugimi samoupravnimi akti zagotovljeno pravico, da bo že jutri dobil višji OD, da bodo lahko uspešneje reševali stanovanjsko vprašanje, da bo imel višjo pokojnino itd., če bo danes več prispeval k uspehu tovarne, k njenemu razvoju.

Delavec bo lahko neprestano krepil svoj materialni položaj, kakor tudi položaj družbe kot celote le v primeru, če bo nenehno samostojno odločal o pogojih dela, sredstvih in rezultatih dela.

Delitev dohodka na OD in akumulacijo mora temeljiti na SS in DD, ki opredeljujejo ravnanje delovnih ljudi v OZD pri delitvi dohodka, kajti le tako bo omejena možnost subjektivnega ravnanja pri delitvi dohodka.

Samo na osnovi materialnega interesa delavca za gospodarjenje z minulim delom lahko dosegemo ohranitev in razvoj družbene lastnine, v nasprotnem primeru pa lahko postane ta interes monopol določenih družbenih struktur in organizator družbene lastnine.

Z uvedbo ustavnih dopolnil je osnovana oblika organizacija družbene proizvodnje, v kateri delavci neposredno in enakopravno odločajo o dohodku, ki ga ustvarjajo TOZD.

To pomeni, da je dohodek v TOZD materialna podlaga določenih pravic, da odloča o pogojih dela, delitvi dohodka in ustvarja OD.

Te pravice in dolžnosti pa se ne nanašajo samo na delo znotraj TOZD, pač pa tudi na delo znotraj širših asociacij, v katerih se TOZD povezujejo. Kakršnakoli od TOZD širša organizacijska raven ima za posledico posreden

Neznana prijateljica

V svoji knjigi Filozofija zgodovine Hegel zanimivo analizira zgodovino sveta. Posebej je zanimivo, kako je ta mislec razložil posamezne probleme Afrike in tega kontinenta: „Do koder sega zgodovina, je ostala tista prava Afrika drugemu svetu zaprta. To je vase umaknjena dežela zlata, otroška dežela, katere prazgodovina je zavita v črno temo. Njena zprtost je ne samo v njeni tropični naravi, pač pa ravno v njeni geografski kakovosti. Njen trikotnik (če vzamemo zahodno obalo, ki se z Gvinejskim zalivom globoko zajeda v celino, kot eno strašno in vzhodno obalo do rta Kardufu kot drugo) ima na obeh straneh precej ozek obalni pas, ki je le malo kje primeren za naselitev. Pomen mu proti notranjosti sledi ravno tak v glavnem močvirni pas z bohotnim rastlinstvom, najboljša domovina za zveri in vse vrste kač, rob, katerega klima je za Evropejce strupena. Ta rob tvori vznožje pasu visokega gorstva, ki ga le tu pa tam sekajo reke, in sicer tako, da ne ustvarjajo nikakršne zveze z notranjostjo, ker izvirajo tik pod vrhovi gorstva in se prebijajo skozi posamezne tesni, kjer čestokrat tvorijo neplovne slapove in hudournike. V treh do štiri in pol stoletja, odkar Evropejci poznajo to obrežje in so zasedli nekaj njegovih krajev, so le včasih in še to za kratak čas, prišli onkraj gorovja, vendar se tam niso nikjer naselili. S tem gorovjem obdana dežela je neznana visoka planota, s katere so črnci redkokdaj odhajali. V 16. stoletju so iz notranjosti prihrumela na več med seboj oddaljenih krajev velika krda in napadala mirne prebivalce obrobni pokrajini“.

Tako je pisal Hegel v začetku 19. stoletja, ko je evropsko znanje imelo še pičlo, nejasno in pogosto napačno predstavo o Afriki.

Nikakor se namreč ne moremo (Evropejci) sprijazniti z mislijo, da se njena zgodovina ni začela s prihodom belcev. Pa vendar so bile že pred prihodom belcev organizirane države in skupnosti Zahodne Afrike.

Letos slavi mlada, dinamična afriška država Kenija 10-letnico neodvisnosti in zmradi tega sem se odločila, da ji posvetim več pozornosti.

Kenija sodi med tiste afriške države, ki vzbujajo največ pozornosti, posebno zaradi njenega naglega razvoja.

Ekonomisti, ki se ukvarjajo z razvojnimi študijami, jo v primerjavi z ostalimi afriškimi državami uvrščajo celo med razvite afriške države. Kenijo

in Tanzanijo pa tudi najraje uporabijo za kakršnakoli proučevanja. In prav tako smo storili tudi mi, ko smo proučevali politične odnose v Afriki.

Od svoje neodvisnosti naprej je Kenija vložila ve liko naporov, prehodila je dolgo pot, da bi dosegla primerno infrastrukturo in primerno osnovo za svoj gospodarski in socialni razvoj in tako zagotovila svojim ljudem boljše življenje. Priznati moramo, da ji je pri tem marsikaj, od njenih zastavljenih ciljev, uspelo. Eden od teh je možnost izobraževanja in prav to možnost ocenjujejo Kenijci za najpomembnejšo „pripombev“.

Bodimo realni in ji recimo dežela v razvoju in kot takšna ima relativno spreminjajoče se gospodarstvo, ki je doseglo relativno visoko stopnjo rasti. In če pogledamo statistične podatke, je narodni dohodek na prebivalca v obdobju 1964–1970 porasel kwr za 63 % in to pri stabilnih cenah, nwdalje je odstotek porasta narodnega dohodka v letih 1968 in 1969 od 6,7 na 7,8 %. Razvojni načrt predvideva vsaohletni porast narodnega dohodka za 6,7 %. Relativno manjši porast pa je bil v letu 1971 in to zaradi suše, ki je prizadela poljedelstvo in živinorejo.

Kenijsko poljedelstvo predstavlja kar 35 % narodnega dohodka in je precej raznoliko: koruza, kava, čaj, sladkorni trs, sizal, bombaž, manioka. Povprečno se je proizvodnja v zadnjih štirih letih povečala za 5 %.

Vedeti še moramo, da je poljedelstvo izrednega pomena za kenijsko gospodarstvo. Iz zgodovinskih razlogov je nekako „hrbtenica“ kenijskemu gospodarstvu, in sicer zaradi tega, ker so kolonizatorji in naseljenci posvečali pozornost le tej panogi in tistim, ki so bile tesno z njo povezane, ob tem pa z wnevarjali druge veje gospodarstva.

Kenijci pa danes mislijo drugače: poljedelstvo ni le edina gospodarska veja, ki bi jo morali rzwiviti; vlada posveča posebno pozornost razvoju tudi takšnim gospodarskim panogam kot so turizem, rudarstvo, trgovina in industrija. Cilj vsega tega je boljši življenjski standard. Poseben načrt imajo tudi za razvoj poljedelstva: hočejo ga razviti do takšne stopnje, da bodo izdelke izvažali tudi v druge države in ti izdelki, razen manufakturnega blaga in zasluzka od turizma, prevladujejo v mednarodni menjavi. Pri tem ne smemo pozabiti, da je Kenija tretji največji proizvajalec čaja na svetu in naj nas ne čudi, da izvažata tudi sadje, zelenjava, sizal, surovi bombaž po vsem svetu. V Veliki Britaniji izvažata kar 70 % njenih izdelkov, zatem v Zahodno Nemčijo, Švico, Nizozemsko... Dozorel pa je tudi že načrt, da bi svetovni trg osvojili s prehranbenim blagom in zelenjavo in če k temu še dodamo, da je glavno načelo njene ekonomske politike predvsem hitra ekspanzija, bodo gotovo tudi pri tem uspeli.

in omejen vpliv. Z odujativno dohodka se namreč zmanjšuje ekonomski interes, da bi povečal produktivnost lastnega, kakor tudi tujega dela. Zato odpiranje novih možnosti za neposredno sodelovanje in odločanje delavca v procesu ustvarjanja in delitve dohodka ne pomeni le uresničevanje političnih ciljev, pač pa predvsem uresničevanje ekonomskih ciljev.

TOZD in vsebina samoupravnih odnosov, ki se v njej uresničujejo, ni le nova samoupravna socialna kategorija preko katere težimo k višji stopnji osvoboditve dela, pač pa je tudi ekonomska celica, preko katere so odprte nove, širše možnosti za neposredno uveljavljanje potreb vseh delavcev v ZD. To lahko velja za zaposlene ob stroju, kakor tudi za tiste, ki opravljajo organizacijske, finančne, razvojno-tehnoške vodstvene naloge.

V današnjem obdobju postajajo izsledki znanstveno-tehnoške revolucije dejavnik zakonitega naraščanja integracijskih procesov, posebno v ekonomski sferi. Pri tem pa je v vidika razvoja samoupravljanja pomembno, kdo odloča o uporabi centraliziranih sredstev in kako je razporejena lestvica interesov, ciljev in prioritete za taka sredstva. Samoupravni interes delovnih ljudi se bo lahko uresničil le v primeru, če bodo le-ti odločili o uporabi centraliziranih sredstev, kakor tudi o rezultatih takih naložb.

Dejstvo je, da je gospodarstvo v povojnem obdobju izločilo pomembna sredstva za investicije. Toda odločilen vpliv na take razmere so imeli predvsem izvenogospodarski dejavniki – država in politični organi, ki so s pomočjo administrativne koncentracije sredstev iz dohodka delovnih organizacij ta dohodek usmerjali v intervencije po administrativno distribucijski vlogi. V teh razmerah pa se mora korenito spremeniti družbenoekonomski odnos, logike in interes delovnih ljudi v združenem delu. To je odločilen pogoj, da spravi investicije v okvir racionalnih ekonomskih mej, da povečamo odgovornost za uporabo investicijskih sredstev in jih uskladimo z interesom ljudi v OZD.

Interes zadrževanja sredstev družbene reprodukcije mora izhajati iz materialnega interesa delovnih skupnosti TOZD, da sodelujejo v upravljanju skupnih sredstev in pri uveljavljanju njihove participacije v skupnem dohodku in OD. S tem se bodo gonilne sile integriranja premaknile v osnovne celice družbene reprodukcije, v TOZD, njen nosilec pa bo delovni človek oziroma njegov družbeno-ekonomski interes.

Ko delovne skupnosti TOZD vstopajo v sestavljene OZD s SS določajo, katere pravice bodo izvajale posredno, preko organov upravljanja sestavljene OZD. Vendar pa to ne pomeni prenesanja samoupravnih pravic TOZD na centralne organe, temveč samo združevanje teh pravic z namenom, da bi jih učinkoviteje uresničevali, toda nikakor ne, da bi se jim odpovedali. Skupni organi se morajo formirati in delovati po tako imenovanem delegatskem načelu. To pomeni, da se morajo organi upravljanja na vseh ravneh širših asociacij izoblikovati iz delegatov, katere bodo izvolili in jim zaupali določene pravice delavci v TOZD. Delegacija iz TOZD sodeluje pri odločanju in na ta način najkonkretnje izraza resnične interese delavcev. Ker izhaja delegacija iz neke ožje skupnosti delovnih ljudi, v katerih so odnosi neposredno demokratični, je lahko nosilec izvršnih skupnih interesov delavec. Tako prevzema delegat funkcijo povezovalnega člana med TOZD in središči dogovarjanja, sporazumevanja in odločanja na višjih ravneh družbene integracije. Način volitev, čas trajanja mandata, pooblastila delegatov, odgovornost, splošen značaj mandata so izraz neposredne demokratije v TOZD. Tako bi omogočili odtujenje samoupravnih pravic in tendenc samoupravljanja teh organov. Delavec postane subjekt upravljanja na vseh nivojih družbene reprodukcije, na vseh nivojih samoupravne družbene integracije.

Celotna zgradba narodnega gospodarstva bi tako bila v prihodnje zgrajena „od spodaj navzgor“ in ne obratno, kar se je pravzaprav dogajalo do sedaj. Da bi delovni človek postal neposreden dejavnik v ekonomskem kakor tudi v družbeno-političnem življenju, se mora razen v neposredno proizvodno vključevati tudi v družbeno in politično odločanje, torej v krajevno skupnost, občino, republiko, federacijo, kajti le tako bo lahko vplival na vsebino odločitev, ki so zanj življenjskega pomena. Organi politično-teritorialnih skupnosti pa bodo lahko zaživel kot samoupravna in ne le kot politična telesa.

Iz tega izhaja, da se osvoboditev človeka uveljavljanje njegove osebnosti, humani socialistični odnosi in osvoboditev dela ne morejo uresničiti samo v okviru TOZD. Delovni ljudje morajo stopiti tudi na „družbeno sceno“ in tako uresničiti čimbolj neposreden vpliv na vse centre odločanja.

Del svojih interesov uresničujejo delovni ljudje – občani v temeljnih samoupravnih skupnostih, v TOZD in KS, v kateri živijo in delajo. Tiste svoje interese, ki jih ne morejo uresničiti v okviru TSS, pa uresničujejo v širših skupnostih, v OZD, občini, republiko, federaciji. V teh skupnostih se uresničujejo neposredni interesi delovnih ljudi in občanov in se medsebojno vsklajujejo na temelju sporazumevanja in dogovarjanja, kot bistvenih elementov političnega sistema.

Demokratične oblike političnega delovanja so v resnici demokratične in družbeno učinkovite le toliko, kolikor zagotavljajo, da se lahko delovni ljudje neposredno vključujejo v upravljanje s splošnimi družbenimi zadevami.

Politično predstavniški mehanizem razvoja birokracijsko tehokratske težnje ni sposoben zagotoviti nenehne vezi med procesi v samoupravnih družbeni bazi in ustrezne politične nadstavbe. Politično predstavniški sistem in njemu ustrezne oblike demokratije izhajajo iz zasebno-lastniških družbenih odnosov, zato so v bistvu v nasprotju z naravo samoupravnih odnosov, ki jih razvijamo pri nas. Vsak predstavniški mehanizem ne more na širšem družbenem področju neposredno uveljaviti novega položaja in interesov delovnega človeka – samoupravljalca.

Izhajajoč iz te pravice, da delovni ljudje kot nosilci oblasti in samoupravljanja, združeni v svojih TSS sami razpolagajo z družbenim presežkom in zato neposredno sodelujejo v sprejemanju družbenih odločitev, nastaja potreba po delegatskem sistemu, ki mora zagotoviti vsebinsko neposrednost odločanja in urejanja družbenih zadev.

Za delegatsko načelo je značilno, da delovni ljudje sodelujejo v procesu odločanja na posameznih ravneh preko svoje sredine, ki ga je pooblastila, da jo zastopa pri usklajevanju, dogovarjanju in uresničevanju skupnih interesov in potreb. Delegat deluje kot integracijski člen med samoupravljalki v TSS in središči dogovarjanja, sporazumevanja in odločanja. Z uvedbo delegatskega načela želimo doseči povezanost samoupravnih skupnosti na vseh ravneh, v skladno delujočo celoto. Tako bomo dosegli, da bo odločanje v družbenih organih na vseh ravneh v bistvu stalno dogovarjanje z bazo samoupravljanja.

Delovni človek, ki preko samoupravnega organizma pošilja delegacijo ni samo volilec, temveč je samoupravljalec, ki pošilja svoje delegate v različne organizme na raznih ravneh, z namenom, da bi skupaj z drugimi delegati samoupravno odločali o skupnih zadevah.

Delovni človek torej sprejema družbene odločitve v svoji TSS na podlagi lastnih interesov in v okviru interesov celotne družbene skupnosti, da bi dosegel čim skladnejši in hitrejši razvoj svojega dela, delovne skupnosti in družbe kot celote. Tako se delavčeva dejavnost podaljšuje z delovnega mesta do politike sooblikovanja vseh družbenih odločitev. Samoupravni produkcijski odnos, kot temeljni in družbeni odnos, pokrije na tak način vsa družbena področja in jih poveže med seboj.

S pomočjo delegatskega sistema povezovanja izhaja celotna samoupravna družba iz svojih TSS, kot zapleten družbeni organizem, kot splet različnih samoupravnih vezi in odnosov, samoupravljanje pa preraste v enoten sistem organiziranja celotne družbe.

Toda mislim, da predpogoj za demokratično obnašanje delovnih ljudi ni samo pravna organizacija, pač pa morajo biti delovni ljudje, ki odločajo, tudi ustrezno kvalificirani, da vedo o čem odločajo in da se zavedajo vseh posledic svojih odločitev. Po drugi strani pa bo kvaliteta odločitev delovnih ljudi odvisna tudi od objektivnega in vsestranskega informiranja delovnih ljudi. Nadalje bo potrebno zgraditi demokratično, vendar učinkovit sistem odgovornosti, s čimer pa bo povezana in pogojena učinkovitost TOZD in širših asociacij. Uveljaviti se bo morala osebna odgovornost na vseh delovnih mestih, kar je bistveni pogoj za uveljavitev racionalne in učinkovite organizacije dela in poslovanja.

MARTINA ŠUMENJAK

Seveda pa imajo tudi veliko problemov in tega ne moremo zanikati. Predvsem niso bile v preteklosti usklajene ekonomske možnosti med mestnimi in deželskimi področji, kar je seveda povzročilo migracijo deželnega prebivalstva v mestna področja s komaj kakšno možnostjo za boljšo zaposlitev. V tem je kenjska vlada le delno uspela in daja precej sredstev za razvojne programe deželnih področij.

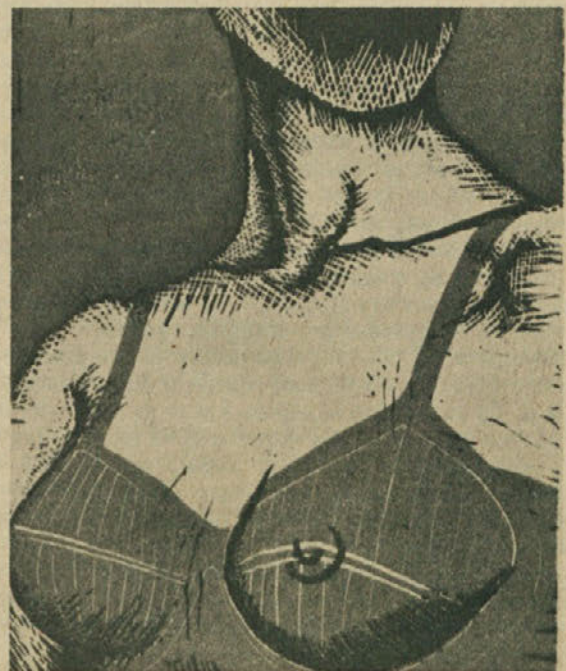
Za industrijski sektor, ki je tretja najpomembnejša gospodarska panoga, je tudi značilna hitra rast, kar je sploh, kot smo spoznali, značilnost kenjskega gospodarstva. Proizvodnja se je samo v z adnjih treh letih povečala za 10%. Nekoč je neki potopisec, ko se je vračal iz Afrike v Evropo napisal: „Tam daleč od hrušča in trušča Evrope in Amerike, se v človeku nekaj zgane in začne kliti ter zagradi skoraj vsakega, ki je bil tam: domotožje po Afriki.“ Verjetno takšna romantična predstava danes ne bo več držala. Danes pa tam gradijo tovarne; kot tovarno koles v Nairobiju, papirno tovarno, rafinerijo, tovarno sladkorja v Mombasi, naftovod Nairobi – Mombasa, precej je razvita farmacevtska industrija, elektronska, druga rastoča industrija je turizem in še bi lahko naštevali.

Ce izhajamo iz teze, da je zunanja politika hotenje nekega naroda, moremo tudi trditi, da je zunanja politika vsake države tudi nekaj podaljšek notranje politike ali pa izraz, oziroma sta obe v ozki povezanosti. Pri kenjski zunanji politiki je njeno osnovno načelo: želi čimveč prispevati pri konstruktivnih rešitvah na mednarodnem področju. Nikoli ne odobrava vmešavanja v notranjo politiko druge države. Splošna značilnost kenjske zunanje politike pa je, da je zelo „praktična“, pri čemer jo vodijo: interesi države in svetovnega miru. Razlog za takšno njeno pragmatično zunanjo politiko je vsekakor hiter kenjski razvoj in napredek, ki so ga dosegli po neodvisnosti.

Ce bi se hoteli bolj poglobiti in okarakterizirati njeno zunanjo politiko, so njene glavne značilnosti:

- neuvrčenost, za kar se je opredelila takoj po osvoboditvi,
- upoštevanje načel OZN,
- okrepitev afriške enotnosti, neodvisnost in sodelovanje, pri čemer se zavzema za osvoboditev vseh kolonij; prepričani so, da lahko afriška enotnost odigra pomembno vlogo predvsem v gospodarstvu in v politiki enotnosti
- razoroževanja.

Irena Knehtl
Stephen Kiburi

Ženska

Pavle Učakar

UVODNE BESEDE S I. SEJE SVETA KATEDRE

Katedra kot študentski list mora posegati v študijsko problematiko, to se pravi visokošolsko, obravnavati mora širša družbenopolitična vprašanja ter kulturna s posebnim ozirom na študentsko kulturo in to na takšen način, da so prisotni informativni članki, kakor tudi globlji teoretični prispevki. To pomeni, da mora Katedra informirati študente in druge bralce o dogajanjih, še posebej o tistih znotraj visokošolskega središča, jih mobilizirati in osveščati, hkrati pa upoštevati, da se preko Katedre prezentirajo širši javnosti miselne in politične preokupacije študentske populacije.

Mislím, da moramo tako pojmovati koncept Katedre v najširšem smislu, zakaj, če tega ne bi storili bi nasledili lažnim vprašanjem o tem, ali je Katedra dovolj „študentska“, kar verjetno pomeni tudi „informativna“ ali dovolj „filozofirajoča“, to je „teoretična“. To bi bilo jalovo razmišljanje, ki bi vodilo v slepo ulico.

Če torej nadaljujemo z razmišljanjem o konceptu v prvotnem smislu, kar pomeni tudi, da upoštevamo koncept, ki si ga je zastavil uredniški odbor, tedaj lahko ugotovimo, da je v danih razmerah osnovna vsebinska orientacija ustrezna. Uredniški odbor je v glavnem vzpostavil ustrezno razmerje med vsemi temi glavnimi sestavinami koncepta. V idejnopolitičnem smislu se je Katedra ustvarjalno odzivala in sledila – bolj sicer sledila kot odzivala – idejnopolitičnemu previranju v naši družbi, ki ga je sprožila in vodi zveza komunistov. Dvignil se je nivo pisanja, kar je razumljivo, saj gre za generacijo, ki se je nenehno razvijala, zavoljo česa je tudi vedno bolj prisoten novinarski in publicistični slog pisanja.

Katedra je sledila tudi osnovnim tokovom v rasti visokošolskih zavodov, bila je torej v stalnem sozvočju s

nekaj marginal vsebinsk

slavko
gerič

prizadevanji združenja in posameznih šol. Ustvarjena je bila tudi precejšnja koordinacija med študentsko skupnostjo in zvezo komunistov ter povezava s komitejem ZK VZM. Izboljšala se je tudi likovna ureditev.

Gotovo bi še lahko naštevali argumente za trditev, da je osnovna usmeritev ustrezna ter da smo lahko z delom večine članov uredniškega odbora, še posebej urednikov, tako kot se to kaže preko končnega rezultata, to je lista, zadovoljni.

Ker pa je naš namen predvsem ta, da skušamo odpraviti nekatere slabosti je prav, da jih čimbolj konkretno opredelimo.

Drži sicer, da se je Katedra odzivala in sledila sedanji politični klimi v Sloveniji, vendar se kljub temu ni mogoče večkrat otrestiti občutka, da je to pač zato, ker tako mora biti. S tem hočem reči, da je večkrat manjkala osebna zagnanost in prizadetost, zlasti na nekaterih področjih, v pisanju o nekaterih problemih, kot npr. o socialnih vprašanjih, socialnih razlikah, spopadu s tehnokratizmom, o študijskem režimu ipd. Pri tem večkrat ni bilo zaslediti „rdeče niti“, ki bi bila vgrajena v celotno orientacijo Katedre, da bi bilo tako bralcu jasno, da se Katedra za „to“, za takšne rešitve, za takšno politiko ipd. stalno zavzema, da je „takšno“ njeno politično

Potek razprav o osnutkih statutov po posameznih visokošolskih zavodih MVZ

V prejšnjih dveh mesecih (december 1973, januar 1974) so po zavodih MVZ pripravljali osnutke statutov. Na večini šol so statute že sprejeli, na VPS pa osnutka še niso dokončali. Pa pogledjmo kako je to potekalo!

Na VAS je priprava osnutka potekala le v krogu pedagoškega osebja, medtem ko so študente seznanili s statutom na skupnem sestanku. Na tem sestanku je bil statut tudi sprejet, kljub temu, da ni bilo širše razprave. Omeniti je treba, da je bil statut sprejet s pogojem, da se spremembe ali dopolnila upoštevajo pri izdelavi novega statuta, ki bo dokončno izdelan po sprejetju novega zakona o visokem šolstvu. Po tem, ko so statut sprejeli, so študentje dobili izvode le-tega, ki jih bodo med počitnicami pregledali. Pripombe na statut bodo študentje lahko povedali na redni letni skupščini, ki jo nameravajo sklicati marca. Na tej skupščini bodo poskušali tudi evidentirati delegate za organe samoupravljanja. Študentje bodo udeleženi v prej omenjenih organih z eno tretjino, to je v dvajsetimi študenti. To predstavlja majhen problem, kajti na tej šoli redno študira le cca. 60 študentov.

Študentje VEKŠ so imeli v komisiji, ki je bila formirana posebej za izdelavo osnutka statuta, enega študenta. Slednja komisija je pripravila del statuta. Pojasniti moram, da so si pri oblikovanju statuta razdelili VEKŠ, EF in višja upravna šola iz Ljubljane ter VSOD iz Kranja vsaka po četrtino statuta. VEKŠ je bil zadolžen za poglavje o upravljanju. Osntek statuta so pregledali predstavniki študentov, ki sodelujejo v stalnih organih ter komisijah (predvsem študijska komisija ter pedagoško znanstveni svet). Delo teh predstavnikov je bilo precej individualno in nekoordinirano. IO je želel pripraviti široko debato z ostalimi študenti. To mu v celoti ni uspelo, kar so na sestanku bili udeleženi le predstavniki letnikov. Na razpravo ni bil nihče pripravljen, ker ni bilo materialov. Tako se je debata spreobrnila v navadno predavanje, ko je tajnik šole člane svetov letnikov seznanil s statutom. Za naknadno debato je zmanjkalo časa, ker je bilo treba statut na hitro sprejeti.

Na VPS deluje posebna komisija, ki je pripravila šele glavno ogrodje statuta. V tej komisiji sodelujejo trije študentje. Ko bo osntek dokončno sestavljen, bodo z njim seznanili še ostale študente.

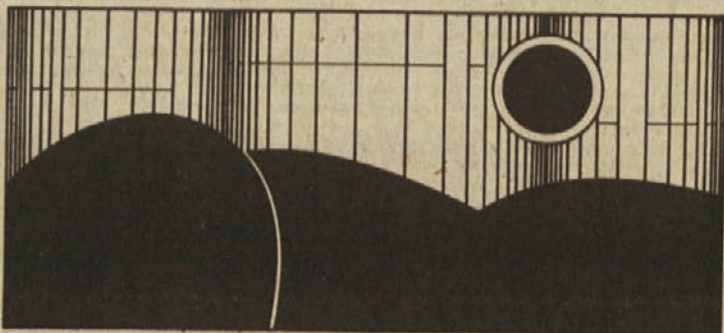
IO SŠ VTŠ je imel sprva sestanek s sekretarjem ter člani OO ZK na zavodu. Na tem sestanku smo se v glavnem seznanili z

zgradbo samoupravljanja, torej upravljanje na šoli ter deležem študentov pri tem. Dogovorili smo se tudi, da seznanijo sekretarje letnikov z novim osnutkom in jim dajo potrebno gradivo. Njihova naloga je bila, da skličejo sestanke svetov letnikov ter na njih razpravljajo o statutu. Razprava po letnikih je bila uspešno izvedena, številčna udeležba je bila dobra, vendar je bilo premalo zainteresiranosti študentov za osnovno ogrodje samoupravljanja. Pripombe so imeli v glavnem le pri tistem delu statuta, ki se nanaša na sam študijski proces. Pripombe študentov so njihovi predstavniki posredovali pedagoškemu svetu, ki jih je vse sprejel. Statut bodo še naknadno obdelali glede na Zapiske (dr. Kornhauserjeve) oziroma glede na novi zakon o visokem šolstvu. Osnova delegatskega sistema je tripartitni sistem s to spremembo, da je bilo sprva številčno udeleženih 1/2 pedagoškega osebja, 1/4 študentov ter 1/4 delegatov iz družbenih organizacij, sedaj pa je vseh po 1/3. Ob tem je tudi zagotovljeno sporazumevanje delegacij – ni možnosti preglasitve.

Težišče študentske dejavnosti je usmerjeno predvsem v organe, ki obravnavajo probleme, kateri se nanašajo neposredno na študente in študijski proces. Sedanja največja naloga ZK ter IO na VTŠ je, da pritegne v sodelovanje čim večje število študentov-delegatov, ki bodo resno in aktivno delovali v samoupravnih organih, v katere so bili izvoljeni. Če bo to realizirano, lahko upamo, da bodo študentje sodelovali tudi v drugih organih šole in ne le v tistih, ki se nanašajo neposredno nanje.

Na PA sta pri statutarni komisiji sodelovala dva študenta. Vsi oddelki so pred skupščino dobili izvode osnutka statuta. Svoje pripombe so potem posredovali na skupščini, nanašale pa so se le na tisti del statuta, ki neposredno obravnava študente ter študijski proces (izpiti, diplome, absolventski staž). Predlogi študentov so bili načelno sprejeti, tako je bil statut sprejet upoštevajoč pripombe.

M. V.

O orientaciji Katedre

„prepričanje“, pri čemer ne bi nič škodovalo, če bi bili članki še bolj kritični in seveda objektivni. Ravno tako je premalo načrtnosti v urejanju, kar bi se moralo na zunaj izraziti v tematskem urejevanju števil, navznoter pa v načrtnem izbiranju in načrtovanju tem, čeprav je za to bilo nekaj resnih priložnosti. Na primer: Katedra bi se morala v zvezi s samoupravno organizacijo visokega šolstva jasno opredeliti, da bi na tak način omogočila informiranje študentov ter njihovo angažiranje. To je bilo deloma storjeno v zvezi z organiziranostjo mladih, čeprav se je tudi tu pojavilo nekaj konservativnih stališč. Zavzemam se torej za to, da Katedra na nekaterih področjih in vprašanjih jasno izpriča svoje stališče, se jasno opredeli.

Na to se veže problemi izbire tem. Včasih se postavlja vprašanje, zakaj obravnava Katedra določena vprašanja, zlasti takrat, ko so po vseh kriterijih ta nebitna za študente, pa tudi za kogarkoli drugega. Je mar vmes zgolj honorar? Jasno je, da mora biti vodilo piscem in s tem njihovo osnovno načelo, da pišejo zato, ker hočejo „nekaj nekemu povedati“. To Vidmarjevo zahtevo bi bilo treba sploh bolj upoštevati. Če imamo kaj „sporočiti“, tedaj to napravimo, če ne pa bodimo tihi. To velja za članke, v končni konsekvenci pa tudi za celotno številko.

Redna letna skupščina IO ŠŠ MVZ

Redna letna skupščina mariborskih študentov, trinajsta po vrsti, je bila v času, ko so predavalnice naših šol prazne in se večina pripravlja na izpite. Na udeležbi se to sicer ni poznalo, ker so šole poslale na skupščino delegate, kar je tudi edino smotno. Počitniško razpoloženje se je kazalo v samem delu skupščine, saj se razprava ni in ni mogla razživeti, čeprav je naloga skupščine oceniti celoletno (ne) delo študentov.

Predsednik Boris Kastivnik je poročal o delu IO v razgibanem letu 1973. Številnim bistvenim spremembam v naši družbi so sledili tudi študentje, zato je bilo v tem obdobju veliko sestankov, razgovorov, popisanega papirja, skratka takega dela, ki zahteva skrbne priprave. Znova pa lahko ugotovimo, da tovrstno delovanje in rezultati širšemu krogu študentov ne pomenijo dosti, ker so premalo vidni in oprijemljivi.

Poročila o delu komisij pri IO, ki imajo nalogo konkretno uresničevati izhodišča in programe študentske organizacije, so bila razmnožena vnaprej. Seveda tudi letos ni bilo med njimi poročila komisije za stike, zato velja enkrat prav resno premisliti, ali je smotno ustanoviti komisijo in ob koncu leta ugotavljati, da ni delovala.

Dejstvo je, da bi komisije oziroma njihovi člani lahko storili še veliko več. Tako pa se je zgodilo, da so tudi najbolj konkretni plani dela (komisija) za aktualno družbena vprašanja ostali nerealizirani. Pokazalo se je, da sami programi dela – in lanski so bili ocenjeni kot najboljši v zadnjih letih – ne pomenijo vsega ter je največ odvisno od ljudi, ki jih izvajajo. Prav vse komisije so imele težave pri povezovanju s komisijami po šolah. Zato se s tem v zvezi ponuja vprašanje o odgovornosti odborov po šolah ter ustreznih sankcij. Žal skupščina ni iskala rešitve, kljub temu, da nepovezanost lahko vodi k izolaciji izvršnega odbora MVZ in bi tak postal sam sebi namen.

V kratki razpravi sta bila sprejeta dva predloga: potrebna je širša akcija, s katero bi dobili študentje na razpolago več športnih objektov (telovadnic in igrišč); poživiti oziroma sploh omogočiti je treba tudi družabno življenje študentov – verjetno to brez primerne prostora ne bo mogoče.

Osrednja tematska točka dnevnega reda skupščine je bil nov družbeni dogovor o kreditiranju in štipendiranju. Stališča

Zato bo v prihodnje nujno potrebno bolj načrtno izbirati teme, jih podrobneje obdelati, izdajati tematske številke, posebne priloge ipd. Na tak način je mogoče preseči prakso, da Katedra piše o vseh mogočih vprašanjih. V tem smislu je potrebno koncept zožiti, se skoncentrirati na najbolj bistvene probleme, jih jasno in seveda na ustrezni ravni obdelati.

V notranjem delu bo nujno še močnejša naslonitev na šole in na združenje, to se pravi na študente in na profesorje. Katedra ne more biti samo list študentov ali celo ozke skupine študentov, marveč je po svojem pomenu list celotnega visokošolskega centra. Tudi po njem širša javnost ocenjuje delo šol in njihov kakovostni nivo. Uredniški odbor naj v prihodnje postane v resnici jedro, naj bo tisti, ki usmerja in odgovarja za izvajanje koncepta, tisti, ki je skupaj z glavnim in odgovornim urednikom politično in materialno odgovoren. Širino pa je potrebno zagotoviti z oblikovanjem širših uredništev rubrik, katerih jedro naj bodo člani uredniškega odbora, predvsem njihovi uredniki, sestavljajo jih pa naj vsi sodelavci, zainteresirani in drugi.

Odgovoriti moramo tudi na vprašanje, kaj naj se spremeni z reorganizacijo mladinskih organizacij. Če bomo koncept dosledno realizirali, ga nadalje v idejnopoličnem smislu izostrili, tedaj bo potrebno samo to, da bomo v Katedri močnejše zajeli socialno in samoupravno dimenzijo položaja in življenja mladih delavcev ter probleme izobraževanja na vseh stopnjah npr. samoupravljanje, nekatera vprašanja učnih programov itd.) ter jih obravnavali v enotnem kontekstu. Sicer pa Katedra mora ohraniti značaj študentskega lista v celoti, v katerem se naj zrcali celotno visoko šolstvo v Mariboru. Služi naj notranji komunikaciji ter komuniciranju navzven ob hkratnem posredovanju pozitivnih izkušenj od drugod.

mariborskih študentov so identična s stališči ljubljanskih kolegov in so zelo splošna:

– družbeni dogovor, ki predvideva dve vrsti štipendij – osnovno in kadrovska – je nesprejemljiv, ker tak sistem pospešuje socialno diferenciacijo in bi še bolj prispeval k odhajanju kadrov iz nerazvitih področij v gospodarsko močnejša središča. Namen, ki naj bi ga imela kadrovska štipendija, se lahko uveljavlja v obliki stimulacije in nagrad poleg osnovne štipendije za vse študente enako, ne glede na študijsko usmeritev.

– Pri sprejemanju osnutka in pri oblikovanju novih predlogov naj sodelujejo tudi študentje, saj so njihova obstojnost oziroma študij in študijski rezultati odvisni od sistema štipendiranja, ki naj bi ga družbeni dogovor uveljavil.

Prav to, da je od dogovora, pri katerem izdelavi nismo sodelovali, odvisna naša obstojnost, bi moralo razpravo poživiti. Žal pa moramo ugotoviti, da večina študentov (in delegatov na skupščini) z novim osnutkom sploh ni seznanjena. Bojim se, da bomo pri tem sporazumu veliko zamudili, saj bi morali v obdobju sprejemanja sodelovati s konkretnimi predlogi in ne le z negativnimi stališči. Res pa je, da nas nedosledno uveljavljanje sedanjega dogovora navaja k temu, da „bolj ljubimo zla pričujoča, kot bi k neznanim se zatekali“. Bistveno pri vsakem samoupravnem sporazumevanju bo ravno najti učinkovit instrumentarij (s sankcijami) za njegovo izvajanje.

Na skupščini je o študijsko raziskovalnem projektu Slovenske gorice spregovoril Franci Pivec. Projekt s svojimi programi (socialnim, kulturnim, gospodarskim itd.) ima namen pospešiti razvoj tega dela naše domovine. Pri izvajanju programa bodo s prebivalci Goric sodelovali študentje in profesorji visokošolskih zavodov tako, da bo projekt vključen v učne programe šol, bodisi kot seminarske in diplomske teme, bodisi kot obvezna praksa študentov.

Skupščina je nato brez pripomb razrešila stari izvršni odbor. Zataknilo se je pri predstavljanju kandidatov za novega, saj jih polovica ni bila (opravičeno) prisotnih. Upamo, da se bodo toliko bolj izkazali z delom.

Na prvem sestanku novega IO, neposredno po skupščini, je bil za predsednika izvoljen Ivo Usar (VPS), za sekretarja Drago Pišek (VEKŠ), člani Mitja Žitnik, Cveto Margan, Primož Ločniškar, Džemal Nuhič, Stanka Drešček, Angela Krulič, Bojan KOvačič, Jože Zagožen, Janez Žampa in Janko Siranko pa bodo prevzeli vodstvo posameznih komisij pri IO.

Tone Vadnjak

Ob koncu naj še povemo, da je skupščina v tisku naletela na dober odmev, predvsem točka o družbenem dogovoru o štipendiranju in problematika mednarodnega kluba prijateljstva.

Socialni izvor tehnokratizma v kapitalizmu in socializmu

SOCIALIZEM IN TEHNOKRATIZEM – MARKSISTIČNI IN TEHNOKRATSKI POGLED NA SVET

Pogosto mislijo, da je nazor Saint-Simona in njegovih naslednikov vplival na marksistično misel. To ni netočno, saj je znano, da je na marksovo razumevanje močno vplivala misel Saint-Simona in utopistov. Svet industrijskih proizvajalcev in vera v tehnološki napredek sta prav gotovo našli prostor tudi v marksizmu. Ta vpliv je bil tako močan, da je F. Engels sprejel idejo o zamenjavi vladanja ljudem z upravljanjem stvari. I, Saint-Simonova misel je bila razvodje, kjer so se na eni strani formirali tehnokratski pogledi in se v kapitalistični praksi utelesili v kapitalističnem smislu, na drugi strani pa se je začelo rojevati socialistično pojmovanje sveta.

Vendar iz tega ne moremo zaključiti, da med marksističnimi in tehnokratskimi stališči ni razlik. Obstajata vsaj dve koreniti razliki med marksizmom in Saint-Simonovo mislijo, iz katere se je razvil tehnokratski pogled, tehnokratsko pojmovanje.

Oboje se nanaša na obnašanje narave človeške družbe. Marksizem, kakor tudi saint-simonizem, razumeta tehniški, tehnološki dejavnik kot pomemben faktor družbenih gibanj; vendar marksizem za razliko od saintsimonizma misli, da se družbe ne da usmerjati na osnovi naravnih zakonov, tehnike in tehnologije. Če so klasiki marksizma poudarjali, da se družbeni zakoni pojavljajo z močjo naravnih, potem to ne pomeni njihove identifikacije, ampak le, da družbeni zakoni obstajajo, tako kot obstajajo naravni zakoni. Družbene zakonitosti so objektivne, tako kot naravne zakonitosti. Še več: obstajajo kot specifični družbeni zakoni! J. Habermas razbija to zmotno istovetenje marksizma in tehnokratizma in pojasnjuje njihovo korenito razliko: „Cilj doseganja kontrole“, pravi nad družbeno-kulturnimi posledicami tehničnega napredka, ki ga je prvi proklamiral Marks, bo verjetno dosežen tako na Vzhodu kot na Zahodu, vendar bo dosežen po kurzu, ki je zasnovan na tehnokratskem nazoru... Marks je ta problem svobodnega in zavestnega formiranja zgodovine razumel kot nalogo za doseganje praktične kontrole nad do tedaj nekontroliranimi

družbenimi procesi. Danes se isti problem reducira na vprašanje ustvarjanja in uresničevanja nadaljnjih tehničnih izumov s ciljem, da vplivamo na prilagajanje družbeno-kulturnega sveta tehničnemu napredku².

Pri tem torej ne gre za uporabo tehničnega napredka v socialističnem razvoju družbe, kot to zahteva marksistična teorija, ampak gre za prilagajanje družbenega razvoja tehničnemu napredku, kar je izrazito tehnokratsko stališče.

S tega stališča lahko še teže rečemo, da marksistična teorija degradira družbene in osebne potrebe na naravne. Poudarjanje družbenih potreb delavskega razreda in potreb posameznika, ki so bistvene za uresničitev humane družbe je tisto, kar marksistično teorijo odlikuje.

Po drugi strani ima prav G. Friedman, ki – ko kritizira G. Gurvitcha – pravi, da obstaja med saint-simonizmom in marksizmom bistvena razlika v razumevanju razredne strukture in boja. Saint-Simonova doktrina postavlja v središče pozornosti in raziskovanja industrijo ter izenačuje razred kapitalistov in razred delavcev ter tako negira razredni boj. Marksizem pa prav v industriji vidi prizorišče razrednega spopada in razdelitve na razred delavcev in razred lastnikov sredstev za proizvodnjo.

S tem pa še vedno niso odstranjeni številni nesporazumi, oziroma se še vedno nismo izognili izenačevanju marksizma in tehnokratskih predstav. Mnogo teoretikov od J. Burnhama do J. Schumpetra, je, sprejemajoč idejo, da je marksizem kalvinizem XX. stoletja, poudarjalo, da marksizem ni revolucionarna, ampak reformistična teorija, katere namen je pripeljati profesionalne upravljalce tehnobirokratskega tipa na oblast³.

Ta stališča so usmerjena v dvoje, rezultat pa je isti. Prva smer poudarja, da smisel marksizma sestoji iz evolucijskega razvoja proizvajalnih sil, in sicer tistih, ki so bile ustvarjene v kapitalizmu. S kolektivno prisilo, ki jo vodijo profesionalni upravljalci, na bazi uporabe znanosti in tehnike, ima socializem cilj, da ta razvoj pripelje do najvišje točke. Druga smer sestoji iz niza trditev, da je marksizem v bistvu mehanicizem, ustvarjanje socialističnega sistema, v katerem se uresničuje idealiziran in glorificiran tehnični svet. Jasno je, da je teza o marksizmu kot evolucijski teoriji proizvajalnih sil netočna. Marksizem vidi v proizvajalnih silah izredno pomemben vzvod družbenega razvoja, vendar so to samo predpostavke. Ne predpostavke evolucije temveč predpostavke revolucije. Revolucija je bistvena kot je ustvarjanje socialne moči, ki raste iz podružbljenega dela, njena volja in zavest, bistvena za revolucijo. Proizvajalne sile brez tega ne morejo biti osnova revolucije, ampak skupaj s tem tvorijo jedro evolucijske spremembe.

Relativno lahko je dokazati, da marksizem ni mehanicizem. Tudi več kot to. Pomembno je, da marksizem ni bil ožujen z naivnimi utopičnimi predstavami o stroju kot zatiralcu ljudi, delavcev in dela. Marksizem je edini dokazal, da je antimehanicizem porojen v fazi brezupja, ko se je izgubil kompas, katerega igla je označevala pravega krivca za nastanek delavskih težav. Antimehanicizem je imel za posledico ludizem – zgrešeno socialno gibanje – čigar slepilo se je kazalo v uničevanju strojev. V tem smislu ima prav E. Mounier, ki pravi: „Antimehanicistični mit se je konstituiral kot buržoazni mit; po nekaj potresih v začetku industrijske revolucije mu je delavsko gibanje postalo tuje. To je tudi razumljivo: stroj je delavcu blizu, delavec se ga ne boji, ker ga pozna; pod vplivom socialističnih teoretikov je delavec hitro doumel, da je nesmiselno uničevati stroj, da pa je treba uničiti njegovo uporabo.“⁴

Torej ni tiran stroj, temveč je tiran kapitalist – to je marksistična razlaga vloge stroja v okviru kapitalističnih odnosov. V teh odnosih je stroj sredstvo za eksploatacijo delavca ravno tako kot je v drugih odnosih lahko sredstvo za osvoboditev lastnega dela! Očitno to ne glorificira stroja in človeka, ki z njim upravlja. Z marksističnega stališča je stroj le sredstvo, bistvene pa so vrednote, ki jim stroj služi. Marksizem in tehnokratizem predstavljata dvoje gledanj, ki si nasprotujeta.

Nasprotja okoli tega, ali je socializem utelešenje in zibelka tehnokracije, so se nadaljevala morda še močneje s pojavom socialistične prakse v svetu. Argumentacija je različna. V. Machajskij meni, da ekspropriacija kapitalistične lastnine ne pomeni uničenja tudi proizvajalnega aparata kapitalizma, prav gotovo pa ne uničenje ekspertov: „Socializacija sredstev za proizvodnjo pomeni le ukinitve privatne lastnine in kontrole nad tovarnami in zemljo. Ko socialist napada lastnika tovarne, niti najmanj ne vtika nosa v plačo njegovega managerja in inženirja.“⁵

Še več, ta avtor meni, da se eksperti ustoličujejo in vsiljujejo svojo „intelektualno vladavino“ (to idejo je povzel po Bakuninu), kar vse daje pečat tehnokratskemu značaju novega sistema.

J. Burnham je na osnovi vloge in položaja upravljalcev izvedel dalekosežne zaključke. Trdi, da je socialistična revolucija v Rusiji samo skok proti managerski družbi. Cel sistem imenuje managerski in mu daje univerzalne oblike, personificirane v „nadržavi“.

Obstajajo tudi drugačna mišljenja, skupno pa jim je to, da v osnovanju etatističnega socializma, v katerem država prevzame vseobsegajočo oblast nad ljudmi in materialnimi potenciali, vidijo utelešenje tehnokratskega bitja in oblast tehnokracije. To pa razgalja njihovo nesposobnost, da bi razumeli bistvo državnega socializma.

Tako kot moramo „anatomijo meščanskega sveta iskati v politični ekonomiji“ – kot je poudaril Marks – tako moramo iskati tudi anatomijo državnega socializma v ustreznem produkcijskem odnosu, političnem predstavnstvu in birokraciji iste vrste. To ni slučajno, saj se socialistični svet rojeva iz nerazvitih proizvajalnih sil. Od vsega začetka je determiniran z dejstvom, da je država oblika diktature proletariata, zaščita revolucionarnih pridobitev, način za odstranjevanje kontrarevolucionarne nevarnosti in temeljev razredne družbe s pomočjo političnih ukrepov. S posredovanjem države se izvaja obnova opustošene dežele, koncentrirajo materialni in človeški resursi.

„Ideje“ 11/73, prevedel D. Zbašnik

1) Ta vpliv poudarja G. Friedman: „Saintsimonski socializem je socializem proizvajalcev, industrialcev... Marksizem mnogo dolguje saintsimonizmu“ (Zbornik Birokratija i tehnokratija, str. 173–174)

2) Prav tam, str. 262

3) Glej: J. Burnham, The Managerial Revolution, Penguin Books, London, 1945 in J. Schumpeter, Kapitalizam, socijalizam i demokratija, Kultura, Beograd, 1960

4) Zbornik Birokratija i tehnokratija, str. 164

5) Prav tam, str. 138

Odisejada študentskih organizacij v kletih študentskih domov

Sledeča razmišljanja bi rad zapisal namesto programa, ki bi ga moral sestaviti. Upam le, da bodo ta razmišljanja našla na ušesa študentom, katerim so namenjena. Preseneča me namreč, da je večina prejšnjih programov, raznoraznih, ki so slonela le na dobri volji posameznikov, imenovanih na razne funkcije študentskih organizacij, našla na neplodna tla, čeprav so imela namen, če že ne pritegniti čim več študentov k sodelovanju, pa jih vsaj seznaniti s hotenji študentskih organizacij. Toda kot je to – izgleda – v Mariboru že praksa, govoril bom samo za kulturno dejavnost študentov, ker le-to najbolj poznam, so bili kakršnikoli klici iz organizacij neuspešni. Razen dobro organiziranega delovanja KUD, to je kulturno umetniškega društva študentov, so vse ostale manifestacije ostale tam, kjer so bile – na veliki nuli ali pa po domače na „peseku“.

Mogoče bodo pa sledeča razmišljanja le, vsaj pri nekaterih študentih, malo bolj vplivala na spoznanje, da študent le ni samo človek, ki ne pozna drugega kot knjigo, predavanja in ostale pritlikline študija, ampak da potrebuje tudi malo smisla za kulturo. Normalno so študentje veljali za ljudi, ki so razgledani in vsestranski, toda za današnje študente v Mariboru tega ne upam trditi. Naj ne bodo užaljeni tisti študentje, ki so poleg študija še angažirani, ker znano je, da vse te angažirane študente najdemo na vseh pomembnejših prireditvah v Mariboru, medtem ko ostale le redkokdaj vidiš na le-teh. Danes bom malo nestramen in bom napadal vse študente, ki spadajo v tisto ne-angažirano množico. Mogoče bom pa le dosegel, da se bodo vsaj branili, če že ne kaj več, kot recimo, da bodo preverili resničnost prvega naslova:

KAJ VSE IMAMO V KLETH ŠTUDENSKIH DOMOV?

Prejubi moji neangažirani, naj vas ne bo prav nič sram, če še ne veste, da se tudi po kletih pretaka in odvija burno življenje. Vsaj v kletih študentskih domov v Mariboru. Saj ni nič čudnega, moja babica tega tudi ne ve, čeprav je bila nekoč študentka (pa je že kar 84 let v Mariboru).

Torej lepo po vrsti:

v kletnih prostorih študentskega doma I imate velepomembno stvar.

To je IO SS MVZ (izvršni odbor skupnosti študentov mariborskih visokošolskih zavodov). S svojimi komisijami ima tako razvejano akcijsko strukturo in možnost delovanja, da je prav neverjetno, kako ne najde več študentov temeljitejšega vzroka zanimanja za delo IO. Ali je možno, da razen predsednikov komisij in nekaj sodelavcev, nobeden nima nobenih težav ob študiju, nobenega predloga za izboljšanje življenja študentov, nobene druge zahteve kot tiste dolžnosti, ki se mu zgrnejo na glavo ob vpisu na visokošolski ali višješolski zavod v Mariboru. Pa smo Slovenci res miren narod, zadovoljni in navajeni nekega vodstva. Toda ali smo ali nismo študentje? Ali ne znamo aktivno pomagati gradnji življenjskega nivoja v mariborski občini? Ali študiramo zato, da bomo zadovoljno nadomestili ljudi, ki so po zahtevah narave ostareli in so morali na zaslužno uživanje socialnih dobrin (tu mislim penzijo)? Ne študiramo slučajno zato, da bomo znali bolje, modreje in koristneje doprinesati družbi, ki to pričakuje od nas? Prav velika „usraneta“ smo ljudje študentje, pa tudi tisti, ki smo vsaj malo aktivni, ker ne znamo udariti po mizi na kakšnem skupu študentov, pa čeprav bi le poškodovali mizo, ali pa svojo roko. Toda tudi malo glasnejši šum lahko predrami nekatere izmed „spečih“ študentov. Ko bodo pa še ti pričeli skakati po mizi, se bo pa prebudilo še nekaj več „spečih“. Za zdaj pa smo še vedno vsi enaki:

– nedelovna masa ljudi, ki praznuje 1. maj;

– nekulturna gmota brez hrbtenice, ki slavi 8. februar, pa tudi nobeden drugi praznik ali slavje nam ne uide. Res smo enkratna neoblikovana masa gline, ki s pritiskom spremeni obliko in izpovedno moč umetnine.

V bloku številka II smo imeli največ organizacij, najbolj aktivne organizacije in najbolj poznane organizacije: KUD Student, študentski servis in pa uredništvo Katedre – (študentskega lista ali papirja, ki prinaša novice, zapiske in šale študentskega mariborskega življa).

O KUD Student se ne da mnogo pisati, namreč nima toliko problemov razen:

– da ima premalo dotacij,

– da ima preveč delujočih sekcij, kajti ne more jim zagotoviti odgovarjajočih delovnih prostorov,

– da se morajo vaje večine sekcij odvijati v sposojenih prostorih, za katere mora plačati najemnino,

– da nima dovolj opreme za svoje sekcije,

– da je svoje delovanje še razširil – (sam si je kriv, še težje bo obračal svoje novčiče, ki jih obrne vsaj desetkrat, preden jih kam vloži, – ker dotacij mu po vseh izgledih tudi na delovanje ne bodo povišali),

– da ga bodo vaditelji in mentorji sekcij, – neštudentje, sami priznani ljudje na svojih področjih, zapustili, ker jim dolgujejo honorarjev vsaj za deset mesecev nazaj (tov. Jungec, Kozar, Peer idr.).

No, za druge manjše problemčiče, kot so plačevanje „blaznih najemnin za depandanso“ (kar pa se je uredilo, ko smo študentje stopili skupaj, vsa upamo) in ostali, pa tako sami najdejo rešitve kot tudi za one, ki sem jih navedel že prej (čeprav mi ni jasno kako).

Servis in Katedra sta sicer zdaj privilegirani študentski organizaciji, kajti dobili sta nove prostore – v novi kleti novega študentskega paviljona.

Katedra sicer ni na tako hudo zavidljivem položaju, da bi ji že morali prižgati svečke, drastičen kažipot življenja, ki se je napolnilo v neraziskana področja zemljinega temnega drobca. Katedra ima le malo manj problemov, kajti kot vsak časopis ima možnost, da jo ljudje vsaj kritizirajo, ko jo preberejo. Saj nihče ne ve, da Katedra med študenti samimi ne more dobiti dovolj raznolikih sodelavcev, ki bi se udeleževali ustvarjanja njene podobe. Postala je stvar, ki jo študentje najbolj kritizirajo, ne da bi s svojim sodelovanjem poizkušali poboljšati njeno vsebino. Za študente je „premalno življenjska“, brez sestavkov, ki bi pritegnili pozornost naših študentov. Za neštudentske čitalce pa je Katedra premalo „študentska“, ker ne izraža dovolj revolucionarnega bistva študentov. Za študente, ki ne sodelujejo pri

Katedri, je le-ta sredstvo urednikov, da se prerinejo do mastnih honorarjev. Če pa temu kritiku ponudiš sodelovanje, se pa izmakne z zatrjevanjem, da ne zna pisati, Torej imamo študente, ki tudi nepisni študirajo na visokih šolah. Izredno lepa perspektiva domovine, ki željno pričakuje diplomirane strokovnjake. Kljub vsemu pa se vsi profesorji trudijo, da bi izoblikovali čim boljše strokovnjake iz nas študentov. Pa smo nepisni. Nam ne zadaje že samo sodelovanje pri izobraževalnem delu tudi aktivno-raziskovalnega pogojja? Se bomo vedno zanašali na to, da je vse, kar je pomembno, že izrečeno, iznešeno in definirano? Se bomo zanašali, da bodo to odkrili že drugi namesto nas? In kje pri tem obstaja naša srž, naša hrbtenica? Smrdljivci smo, ker nismo sposobni sprejemati raziskovalne, aktivne komponente študija, ampak se zadovoljujemo s pasivno vlogo samozadovoljstva in pehanja za diplomu. Katedra pa pri tem še vedno ostaja odprta za vsakega, ki je voljan sodelovati.

HORUK V NOVE ČASE – ALI SPODBUDIMO SE SAMI, DRAGI SOTRPINI IZ KLETH ŠTUDENSKIH DOMOV!

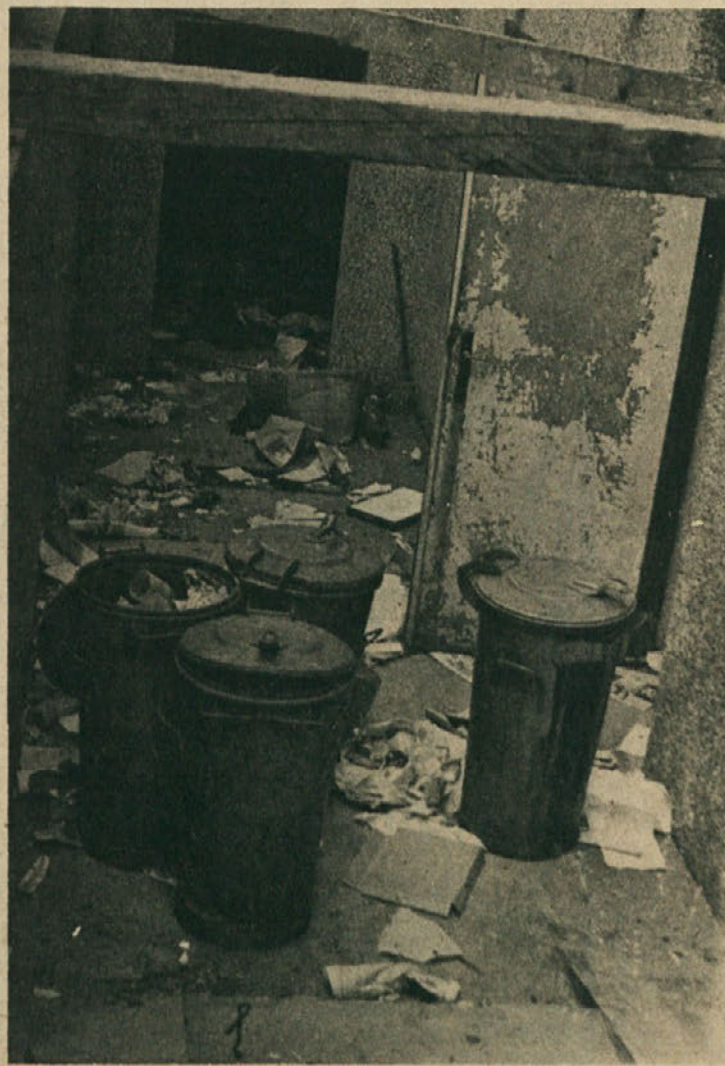
Mogoče pa sploh ni tako hudo kot se to dozdeva meni, ampak nekaj je gnilega med nami samimi – med študenti. Vprašanje je, ali smo sploh dorasli vlogi, ki bi jo naj igrali za vse nas študente, v njihovemu imenu in predvsem za njih. Vzemimo tukaj IO, Katedro ali Domsko skupnost ali morda še katero drugo društvo, meni se zdi, da je tukaj nemogoče, skoraj nemogoče najt ustrežno smer sodelovanja. Če delaš sam, saj dobiš zadoščenje, da je tvoja vloga pomembna, ker si pač sam in te nihče pri delu ne ovira ali zavira (hvala nam, da smo že tako napredni, pa da se nam vsaj pri tem ni potrebno mučiti). Toda to tvoje zadovoljstvo te kmalu mine, ko je delo opravljeno, pa hočeš sam sebi potrditi, da si nekaj dobro opravil, v prid vsem študentom in se greš anketno med ljubimi sotrpini. Pa kaj se zgodi? Večina študentov bo verjetno zelo presenečena, ko jim boš omenil svoje delo.

„A res, vse to si naredil? Zakaj pa? Kdaj pa je to bilo? Ali bo še kdaj?“ Vse to te bo vprašal, skoraj nikoli pa ne boš dobil odgovora: „Kaj mi pa to pripoveduješ, saj ja vem kaj se dela pri našem – vodstvu.“

In potem ves resigniran greš nazaj na svoje mesto, kamor si dodeljen in si misliš – saj ima človek le prav. Jaz si tukaj razbijam glavo, mislim in sanjam o tem kako dosti in pomembno delam za vse nas, saj sem končno le zaradi njih nastavljen tukaj, njih pa vse to nič ne zanima in še študirajo v redu. Tebi se pa zgosti ob vsakodnevem delu še se in sestankov, da res cel dan preživotaš med štirimi stenami kleti v študentskem naselju, navadno ob luči, neprimerni razsvetljavi in opremljenosti prostorov in ob pozdravu kant za smeti pri vhodu. Pa moramo priznati, da mnogi študentje ob tem poreko: „Saj dobiš za svoje delo plačano, kaj se delaš heroja. Časi herojstva so minili.“ Ob tem pa ne pomisli, da navadno vsak, ki se že prične baviti s kakšnim delom v kletih študentskega naselja, študira vsaj dvakrat tako dolgo kot oni, pa tudi zaposli se pozneje.

Toda ni v tem nič slabega, dokler bomo mi sami – iz kleti št. naselja imeli radi svoje delo in živeli, vsaj sami v prepričanju, da se trudimo za vse nas študente pa čeprav jih polovica sploh ne ve, da obstajamo.

HORUK V NOVE ČASE!

Galerija AVLA

IGOR KRAMBERGER

S spontano akcijo mladih na I. gimnaziji se je pod vodstvom njihovega mentorja razvil nov kulturni otok v Mariboru – galerija Avla. Središče, ki pritegne zaradi svoje svežine in dinamičnosti. Uspeh med publiko potrjuje neupravičenost „javnega mnenja“, da med mladimi ni dovolj zanimanja za kulturo in umetnost. Pred dvema letoma je bila šolska avla še zanemarjen prostor, danes pa, ko so v njej za imive razstave, pomeni specifičnost v slovenskem prostoru.

Upravičenost in pomen obstoja mladinskega razstavišča se nam razkrijeta, če upoštevamo podatke ankete o vrednotah mladih. V njej je bila zajeta specifična slovenska populacija mladih (starost 16–24 let). Za nas sta zanimivi naslednji vprašanja v anketi: „Če bi vedeli, da je mir zagotovljen, in če bi vam bila dana vsa oblast in moč, kaj bi najprej naredili?“ in „Katerim od ... naštetih stvari bi se posvetili, če bi imeli zelo ugodne življenjske razmere, denar in čas?“

Anketiranci so v odgovorih na prvo vprašanje predvsem poudarjali, da bi odpravili neenakosti na svetu, sledila pa je želja po razvijanju gospodarstva, kulture in znanosti (ki so jo najmočneje izrazili gimnazijci in študentje). Obe ideji sta lahko samo abstraktni ideji in ostaneta le želja, vendar nas dejanja med mladimi prepričujejo, da skušajo te želje uresničevati. Kako in v kolikšni meri pa je odvisno od spleta elementov, ki vplivajo determinirajoče na potek procesa.

Drugo vprašanje je manj idealizirano kot prvo, saj vemo da so okoliščine, zastavljene v prvem vprašanju, še dolgo neuresničljiva želja, medtem ko so okoliščine, zastavljene v drugem vprašanju, bližje uresničitvi. Odgovori nanj nam povedo, da stremjenja v okoliščinah, ki so bližje uresničitvi, niso povsem identična s tistimi pri prvem vprašanju. Gimnazijci in študentje bi se v veliki meri ukvarjali s kulturo, znanostjo in umetnostjo (prvi 51 %, drugi 53 %), medtem ko se ostale skupine (delavci, uslužbenci, kmetje, vajenci, brezposelni) v nasprotju z odgovori na prvo vprašanje bolj zanimajo za potovanja, zabavo in šport.

Je pa še en element, ki v okviru modalitet pri vprašanju: „Katerim od ... naštetih stvari bi se posvetili, če bi imeli zelo ugodne življenjske razmere, denar in čas?“ v omenjeni anketi ni zajet, to je možnost kulturne izobrazbe, ki pomeni pridobitev sposobnosti za pasivno udeležbo in spodbuja k ustvarjalnosti. Usmeritev k izobrazbi in razvoj sposobnosti posameznika postajata nujnost, ker tako idealnega stanja, kot ga predvideva vprašanje, nima skoraj nihče; takšna usmeritev pa vzpostavlja možnost za izoblikovanje takšnega stanja.

V teh okvirih in s teh vidikov lahko opredeljujemo fenomen Avla.

Ukvarjanje s kulturo in umetnostjo, kot dejavnostjo v prostem času, je med mladimi alternativa, ki ni na zadnjem mestu. Zato ni presenetljivo, da je odziv mladih na možnost, ki jo nudi galerija kot urejen prostor, velik. Mladi, uveljavljeni ali še ne, se zanimajo za pogoje razstavljanja in stalno prihajajo z načrti, kaj in kako bi razstavljali. Dosedaj je bilo že devet razstav (od šestnajstih) dijakov srednjih šol, kar pomeni več kot polovico vseh razstav. V tesni povezavi s tem je tudi dejstvo, da je vodstvo odprto za izvirne ideje mladih v tematiki, tehniki ustvarjanja in postavitvi eksponatov.

Močan aktiven odnos je viden tudi v pripravljenosti pomagati pri urejevanju in vodenju Avle. Nekaj stalnih sodelavcev je upuspelo ustvariti močno gravitacijo, ki pritegne mnoge, da jake iz množice za sodelovanje pri delu. Vsi sodelujoči so obveščeni o stanju in načrtih galerije in sodelujejo v komisiji, ki odloča o postavitvi ali odklonitvi razstav.

Posledica odzivnosti za težnje mladih in odprtost za izvirnost je velik obisk razstav. Povprečno obišče razstavo vsaj 600 dijakov in zunanjih obiskovalcev, čeprav je delež teh pri dijaških razstavah premajhen. Prodor med širše občinstvo so zabeležili ob razstavah priznanih umetnikov (npr. risbe in karikature Hinka Smrekarja). Kljub temu pa ni samo ime edin oziroma glaven pogoj za velik obisk, kar se je pri nekaterih razstavah mladih pokazalo.

Organizatorjem razstav se zdi skopa informacija v časopisu in včasih v radiu o otvoritvi razstave premalo; ker ne prodre dovolj v zavest množice. Zato v dogovoru z razstavljalcem ne pošljejo samo običajnih vabil, ampak nalepijo po mestu plakate (dosedaj smo videli že nekaj uspešnih oblik plakatov). Obiskovalce skušajo, ko jih s pomočjo sredstev informiranja privabijo na otvoritev, zadovoljiti še s krajšim predavanjem o razstavljalcu oziroma specifični tehniki ustvarjanja (Hiroshige – japonska grafika), ali pa s krajšim recitalom poezije. Tako povezujejo dejavnosti posameznih sekcij MKUD in občinstvu prikažejo širok spekter dejavnosti, ki so na šoli močno razvite, vendar občinstvu ne dovolj prikazane.

Odprtost za predloge in skrbno delo pri postavitvah sta dala lepe rezultate, vendar dejavnost ne najde prave podpore pri tistih, ki krojijo kulturno politiko. Ko vidimo, da deluje uspešno mladinsko razstavišče, ki združuje prizadevne ustvarjalce in je plod skrbnega v denja, nam ne more biti vseeno, da ne dobi ustrezne denarne podpore, saj denar v danih ekonomskih odnosih igra pomembno vlogo in je tudi mnogokrat determinator dejavnosti.

Vemo, da bi se mladi ukvarjali z umetnostjo, ko bi imeli določene možnosti. Prostor imajo na razpolago, pripravljeni so v prostem času ustvarjati, vse pa se lahko ustavi zaradi premalo denarja. Takšen odnos je nesprejemljiv iz več razlogov.

Razstavišče s svojo dejavnostjo ne omogoča samo uveljavljanja mladih, temveč jim krepi estetski občutek, katerega vzgoja je vse preveč zanemarjena. V tej povezavi ima velik obisk še poseben pomen. Saj je razstavišče prostor, v katerem se srečujejo pasivni in aktivni del mladih, ki imajo potrebo po umetnosti.

V našem izobražbenem sistemu je razvijanje estetskega čuta posvečeno vse premalo časa in prostora. Ker ne živi nihče v idealnem stanju, je načrtna usmeritev, da dobe mladi potrebo po umetnosti, izredno pomembna.

Učni načrt za gimnazije predvideva dve leti umetnostne vzgoje, likovni del ima eno uro tedensko (to ni v dveh letih niti 90 ur). Na strokovnih šolah je še slabše, saj je estetska vzgoja v okviru pouka slovenskega jezika in je časa tako malo, da kakšnih posebnih rezultatov ne moremo pričakovati niti v teoriji. Rezultati uspešnosti takšne vzgoje so razvidni v statistikah posameznih kulturnih ustanov (še največji je obisk nogometnih tekem).

Prav zato je iniciativa galerije Avla še pomembnejša, saj v trenutku, ko govorimo o nujnosti splošne kulture in o potrebi približati kulturo ljudstvu in ko uradni učni načrt daje umetnostni vzgoji najobrobnejše mesto, skuša s svojo odprtostjo občinstvu in ustvarjalcem omiliti stanje in s svojo prisotnostjo med mladimi prebuditi v njih potrebo po umetnosti.

Jasno je, da pogojuje progresivnost družbe siva substanca, ki v največji meri omogoča razvoj proizvodnih sredstev in obenem daje možnosti in teoretično pripravlja elemente, ki omogočajo stalno spreminjanje in izboljšanje odnosov v proizvodnji. Toda velikost distribucije sive substance je v povezavi z razvitostjo splošnih izobražbenih institucij 2. V teh okvirih je pomen nastanka in obstoja galerije Avla izredno velik.

Igor Kramberger

1 S. Hribar: Vrednote mladih; Problemi št. 73–74, Ljubljana

2 Glej D. Zbašnjik: Hitreje naprej; Katedra 6/XIV, Maribor

Milena Gregorčič

Mogoče je pa res, da smo . . .

Po mnogih peripetijah se je zgodilo:

- študentje smo dobili novo poslopje z lepo dvorano, namenjeno kulturnim prireditvam;
- študentje smo se potegovali zanjo zahvalo so poželi drugi;
- študentje naj bi plačevali visoke najemnine za to dvorano, s tem, da bi naš KUD propadel;
- študentje smo dosegli, da so se te nemogoče stvari uredile
- študentje smo se s tem tako združili, da smo ponovno enotni kot hudič!

Ta naša kulturna dvorana – nova depandansa – pa je doživela tudi svoj krst, če odštejemo koncert KUD zbora.

Zgodilo se je to nekega četrtega, ko se je vanjo natrlo ljudi, kar moramo priznati, je dokaz, da je med ljudmi zanimanje za kulturne prireditve. Upamo, le, da ne bo ostalo samo pri enkratnem obisku, ampak, da se bo obisk ponovil pri vsaki naši prireditvi, katerih imamo obilo v načrtu.

Pričelo se je. Za nami je večer poezije, proze in glasbe. Kakšen je bil, tega vam ne morem povedati, je pa res, da smo se potrudili, koliko smo se le mogli. Poizkusili smo s sintezo treh umetniških zvrsti in upamo, da je bil to nekakšen prerez ustvarjanja nas–študentov. Mogoče nismo s svojim pisanjem ravno na zavirljivem nivoju, toda upamo, da smo pokazali, da ustvarjamo spontano, da je osnova umetniškega dela. Dovršenost našega ustvarjanja bo sigurno še sledila, ko bomo bolj izkušeni, mogoče celo „prekaljeni ustvarjalci“. Prepričani pa smo, da nismo tista neobdelana masa, ki ne ve, ali spada med delovno ljudstvo ali ne. S svojim delom bomo poskušali pritegniti tudi delavce, srednješolce in upamo, da se nam bodo pridružili tudi že priznani avtorji mariborskega kulturnega delovanja, če ne drugače, pa z besedo priznanja. Moramo priznati, da se bomo z delom pozkušali prebiti na slovensko kulturno polje, pa čeprav knjiga Skupaj, po mojem mnenju, ni najboljše postavila svojega izhodišča. Prepričani smo, da bomo s povezavo vseh ustvarjajočih ljudi v Mariboru, in teh ni tako prekleto malo, poizkušali ustvariti trdno platformo kontinuiranega umetniškega delovanja, ki bo odskočna deska kvalitetne umetniške misli. Upamo le, da se bodo naših prireditev udeleževali tudi priznani mariborski ustvarjalci in pri diskusiji, ki bo sledila vsaki naši prireditvi, pomagali s konstruktivno kritiko, če ne že s predlogi izboljšave našega delovanja. Konec koncev pa živimo v mejah mesta, ki ni tako hudičevo veliko, da bi si lahko privoščili posebne grupe umetnikov, ločene med seboj, ker bi s tem sami sebi pljuvali v skledo. Mislim pa, da tega nobeden več ne more jesti, ker smo končno le samo ljudje. Pri tem moramo pokazati resnost, ker drugače bomo postali kvasači, gobezdači, skratka šarlatani. Ne smemo nam namreč predstavljati ovire tista vljudnost, da ne bi kolegu dejali: „Sploh pa mislim, da je to tvoje delovanje sranje.“ Upam, da se bosta prizadeta po tem vsedla in predebatirala svoje poglede na ustvarjanje.

Prizadelo me je namreč, na našem večeru, ki je bil tako dobro obiskan s poznanimi ustvarjalci našega slovenskega prostora: Hartmanom, Krambergerjem, Glazerjevo, Partljičem in Brvarjem, da sta se le slednja odzvala našemu povabilu in spregovorila skupu študentov. Ni namreč vse tisto, da nas počastijo z obiskom, ampak si želimo plodnega sodelovanja, ki nam bo razkril naše napake, da se jih prihodnjic ne bomo več naučili oziroma da jih bomo v bodoče poizkušali popraviti. Pri celotnem večeru pa res ne more biti človeku vse tako všeč, da na koncu, po celem ropotu, osvetljava, vročini in ne nazadnje, posiljevanju s svojimi deli, ne bi imel ničesar več pripomniti.

Pravzaprav se nas je zbralo kar mnogo ustvarjalcev: Marija, Žaro, Ljubo, Vanek, Igor, Boris, Ivan, Andrej, Oto, Ajtim, Branka, Jana, Mik in ostali. katerih imen sploh ne poznam. Vsak se je potrudil, da bi najbolje podal svoje misli: iskriče, žalostne, vesele, ravnodušne, obtožujoče, mogoče celo žaljive, zmeraj pa le tiste, za katere smo mislili, da so vredne predstavitve širši publiki. Ambient nam je malo pomagal pri celotni predstavitvi: reflektorji, lestve, popisane namiznoteniške mize, odprta vrata in celo razumevanje publike. Zelo nam je bilo všeč, ko smo z jam session na koncu večera poželi odobravanje pri svojih sotrpinih–študentih.

Žal je mnogo ustvarjalcev po koncu prireditve enostavno izginito in jih nismo mogli poprositi za del njihove ustvarjalne misli, zato vam danes predstavljamo le štiri izmed njih z njihovimi deli.

vanek
iskanje

Če gole prsi izpostaviš vetru
ki piha z morja
boš čutil njegovo gladino
če ga loviš v zenice oči
vidiš njegovo lepoto
če se predaš igri valov
valoviš z njim
in če preprosto greš vase
ter ne kloneš v srečanju z ljudmi
in namesto ostrih čeri jim podaš roko
boš ga našel v sebi

marija

Nekdo mi je poklonil
skodelice
iz nelomljivega stekla.
Njegov obraz v njem
je bil čudno spačen.
Ljubosumno sem jih
skrivala v omari.
Potem . . .
Ja, potem so postale
spomin.
Izgubile so obris
obrazov.
Pobesnena sem jih
metala ob tla.
Uspelo mi je.
Hotela sem se spomniti
obrisov na njih.
Pa sem začutila
roke na vratu
in si prvič priznala
da bo konec . . .

ljubo

prvi susret

Bilo je to prošlog lita
Kad sam po rivi hodija
Mez ljudi iz daleka svita
Da bi kuju divojku ulovija
Strizem očima svuda
Kako kosič s grane
I justo jedna pasa onuda
Nasmije se, a neće da stane

Ki zna, ona bi rada

Ali ne more sada

Koraca brzo . . .

Ki zna, forsi ona želi

Obrnula se nazad

I naši su se pogledi sreli

mitja

mitja

ljubezen

pocestnica lačnih predmestij

dekle

njena zakonitost in edina postava

V predmestju se ljudje zbude
na poškopljenih ulicah

tam pijejo iz opuba

perejo se v potokih obupa

igrajo ustne harmonike po
vseh beznicah za jalov denar

da lahko pozneje v sruđu pijanosti
razbijejo svoje bogastvo

ljubezen pa hodi okrog vogalov
galksija izumetničene vsakdanjosti

Beseda, besede v kulturi

Vemo, da je v življenju poznanih na desetine definicij o vprašanju kulture. Menda se največ misli kreše ob stikih ljudi. Beseda da besedo in rojevajo, se misli odete v stavke. Prihaja do razvoja. Koristno je, da novorojene misli vezane na stara spoznanja spozna čimveč ljudi. Spet gre za razvoj.

V letu 1973 je bil v Klubu mladih v Mariboru drugi Svobodni večer prijateljev. Na njem je poleg pisane besede in glasbe tekla tudi polemika, ki je prinesla nekaj resnično zanimivih misli. Prav žal mi je, da nisem imel doslej priložnosti prenesti te misli na papir in med ljudmi. Skušal bom to popraviti in prenesti povzetek besed iz magnetofonskega traku ter tako prispevati k pestrosti naših misli o kulturi. Vključimo magnetofon in torej približajmo povzeto besedo! Sodelujemo pri delu v mestu Mariboru, ki ga ne bodo mogli „kulturno povzdigniti“ razni literarno glasbeni večeri. Take večere lahko razumemo kot nekake impulze kulturnemu življenju mesta. Tako večeri kot kakšne sorodne predstave. S skromnimi sredstvi je mogoče doseči efekte. Škoda bi bilo, da bi bila taka dejavnost prepuščena slučajnosti. Mnenje, da je treba tako dejavnost načrtno razvijati, je gotovo pravilno. Veliko bi pomenila tesnejša povezava z gledališčem. Predvsem stiki z mlajšimi igralci. Seveda se prepletajo možnosti z različnimi problemi. Pogostokrat pride do vprašanja: Prostor!

Gre za dogajanja. Mlajši ljudje gotovo iščejo dogajanja v mestu! Kje? Problemi tehničnega značaja so lahko osnovna ovira, kjer pademo.

Kje pravzaprav ta naša kultura je? Pričakujemo in res-ob tem vprašanju besede so široke, pestre, vroče... Moremo izhajati iz filozofije in govoriti o počlovečenju sveta. Lahko se oziramo okrog in razglabljamo na podlagi naših opazovanj. Če se želimo poglobiti v naš ožji svet in v njem videti svoj pečat, je to težko v okolju, ki se nam razodeva zaspano, nedinamično.

Spoznamo naš interes v impulzih zaspanemu okolju.

VELIKO VPRAŠANJ O LITERATURI

Poglobimo se malo v zgodovino. Do leta 1945 smo se Slovenci konstituirali kot narod v literaturi. V času, ko imamo svojo republiko, industrijo, institucije itd. nima literatura več tolikega pomena. Včasih je torej bila beseda edino, kar smo imeli. Zato je bila to beseda „sveta“. Tako so bili vsi, ki so se s to besedo ukvarjali, „svečeniki“. V teh razglabljanjih moremo razumeti odnos piscev in bralcev v preteklosti.

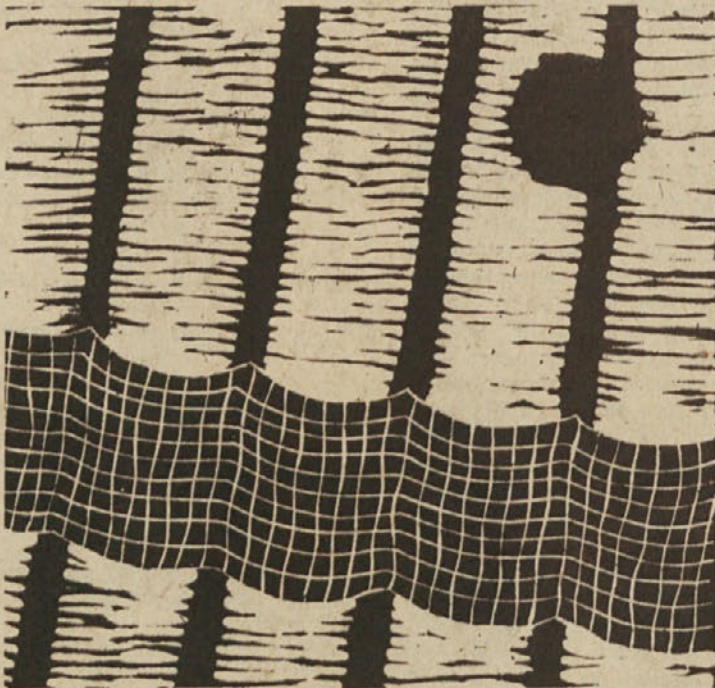
Danes ostaja literaturi manj področij, o katerih je govorila včasih. Tako govori glede narodnostnih vprašanj sociologija, glede gospodarskih vprašanj ekonomija itd.

Danes lahko opazimo, da beseda ni več sveta. Z njo so pričeli eksperimentirati. Vprašanje kaj pe-

sem hoče povedati? Rečemo lahko, da pesem več noče ničesar povedati.

Mogoče je govoriti o produkciji besednega materiala. Veliko je pa seveda tudi zagovornikov stare ideje o funkciji literature, ki se ne strinjajo z gledanji modernih pesnikov. Kako z vzgojo mlade generacije preko pesmi? Kako učni program v šolah? Vrednotenje dela umetnika danes? Pisanje, zakaj?

Toliko vprašanj je bilo obravnavano 1973 leta na drugem SVP v Klubu mladih, da je pisanje povzetka dokaj težka in zamudna naloga. Gre za to, da je bila diskusija prstna, živahna, razgibana, zavzeta, vroča...

Aleš Sedmak

S traku se pogostokrat slišijo glasovi mladih ljudi, ki se prepletajo z besedami starejših kolegov.

Tako besede na Besedi. Besede o kulturi, ki je, četudi nismo z njo zadovoljni po naših predstavah o kulturi.

Ljudje so pisali in pišejo. Morda so v preteklosti več ustvarjali, toda tudi danes so tu posamezniki, ki delajo.

Kolik impulz dajejo širši družbi in kolik daje družba njim?

Novo leto pred durmi. Čemu tu bomo odprli vrata, da bo prišlo skozi kaj več? Morda vprašanjem kulture? Kdo? Studentje?

Prav bi bilo, ko bi tudi Studentje! Pred kratkim sem odšel v prostore KUD, da bi se vpisal v literarno-dramsko sekcijo, kakor je pisalo na plakatih. Malce sem bil razočaran, ko sem zvedel, da gre samo za poskus oživitve recitatorsko-dramskega dela med študenti. (Ideja o takem delu je seveda vredna vse pohvale in podpiram resnično prizadevanja). Žal mi je bilo, ker ni šlo za področje, ki zanima mene in nekatere prijatelje.

Ideja literarno glasbenih večerov je v Mariboru stara. Prav to

srečamo pomen tiska — še posebej študentskega lista. Prvo, kar moramo bolje pojasniti, je gotovo vprašanje naših interesov. Anketno zajeti del populacije v Mariboru in skušati pokazati realno sliko z obdelavo podatkov! Problem je menda pravilno postavljen in tudi metoda primerna. Z rezultati, ki bi jih dobili bi mogli narediti koristne sklepe. Seveda je prvo vprašanje sploh naš interes, da bi nosili določene stroške, ki so potrebni. Delo bi si morda razdelili člani uredniškega odbora Obrazov in bi tako v prihodnjih mesecih dokaj poceni prišli do važnih ugotovitev.

Vemo, da pisana beseda, ki se ne opira na pomembnejše argumente, nima dovolj velike moči. Besede, ki jih posnamemo na trak na literarnem večeru niso dovolj močne, ko želimo soditi o vprašanih kulture v Mariboru.

Tu me zanima kdo so potrošniki kulture? Za katere oblike se zanimajo? Koliko? Zakaj se zanimajo oziroma ne zanimajo? Kakšna je splošna „kulturna klima v Mariboru“? Kakšna med mladimi ljudmi?

Vprašanja so kot na dlani. O njih — ugibanja. Oni, ki pozna razmere more trditi, vendar koliko lahko verjamemo nepreverjenim trditvam?

Morda je v Mariboru ogromno zanimanje za kulturo, pa so tehnične prepreke. Mogoče so prostori tisti osnovni dejavnik, ki onemogoča delo, ki bi dalo resnejše rezultate. Morda pa to sploh ni vzrok, da kulturno življenje ne teče tako, kot bi si večina želela?

Poglejmo vprašanje zimskega bazena v Mariboru! Spomnimo se, da so bili časopisi polni člankov o potrebi bazena v Mariboru. Zgradili smo ga in danes je. Mnogim je v pravo zadovoljstvo. Na splošno... Na splošno pa ugotavljamo, da bazen niti približno ni toliko izkoriščen, kot je pričakovati in kot bi želeli. Vprašanje „plavalne kulture“?

Ta primer navajamo v trditvi, da se spleča dati sredstva za raziskave. Rezultati dajo sklepe, ki naredijo resničen napredek.

Koga sploh boli glava zaradi stanja v kulturi?

Veliko nas je, ki nas zaradi tega glava ne boli. Živimo v realnem svetu in skušamo oziroma hočemo upoštevati realne razmere. Gre samo za vprašanje dovolj natančnega spoznavanja realnih razmer.

Menim, da je v Mariboru kljub pogostim skeptičnim izjavam številnih ljudi, ki se za kulturo zanimajo, položaj dober. S pravilnimi pristopi bi šli hitreje naprej! Vprašanje samo, kdo? Vleče se kot nit... Kdo vse naj bo katalizator? Spet ponavljam — študentje moramo biti tudi tu prisotni! Tako besede tečejo. Nekdo bere in razume mogoče berilo kot kako agitacijo, ki bo izvenela v prazno in je pač sama zaradi sebe. Ne, to ni res. Moja karavana bo šla naprej — pa kakorkoli bodo psi lajali. S prijatelji želimo resnično delati v zaželjeni smeri. Radovedni smo seveda ob tem, koliko jih je, ki bodo šli z nami?

Posnemamo prejšnje generacije in dodajamo svoje. Dodajamo nekaj, kar ostaja in v tem smo nagrajani. Ne denarno. Eno figo ima denarno vrednost kak literarni večer. Simbolični dinar vstopnine za „hec“. Ob tem besede mojega prijatelja: „Ob vsem pisanju sem izračunal, da zaslužim kake 3 N din na uro.“ Tako beseda kultura — v tebi mora biti neki pravičen pomen. Rojevala boš!

Kogoj Blaženka

Simpatična temperamentnost čustev mladih literarnih ustvarjalcev in visoka stopnja sprejemljivosti avditorija sta se po dolgotrajnem kulturnem molku na literarnem področju med mariborskim študentskim življenjem zopet zlika v harmoničen organizem, tako da se na trenutke v tem impulzivnem dogajanju ni vedelo, kdo nastopa v vlogi izvajajočega in kdo v vlogi gledalca.

Takšna bi lahko bila splošna ocena dogajanja po uspelem literarnem tudi to, da organizatorji prav gotovo niso pričakovali takšnega števila gledalcev; za razmere tudi to, da organizatorji prav gotovo

Brez ograjenosti

niso pričakovali takšnega števila gledalcev; za razmere v ožjem mariborskem kulturnem prostoru tolikšno zanimanje za kakšen literarni večer namreč ni običajno.

Vrnimo se k prireditvi: beseda mladih literatov je v sožitju s pridušenimi, vendar muzikalno ubranimi, čeprav improviziranimi akordi kitare dobila nove razsežnosti. Tako je pravzaprav izzvenela celotna interpretacija večera. Nastopajoči so s spontanim obvladovanjem njim name-

njenega prostora razbili tradicionalizem razmejenosti med izvajalci in publiko. Pregrade med mladimi umetniki lepe besede in razgibanimi poslušalci so padle.

In še en vidik, ki je svojo umetniško dorečenostjo in pristnostjo kvalitativno vplival na potek: organizatorji so napovedali literarno glasbeni večer, ker je res bil. Štirje mladi glasbeniki, ki na svojem področju še mnogo obetajo, niso bili samo zvočne kulise

prireditve, ampak njen aktiven del.

Mladi literati, zvrstilo se jih je mnogo, so poželi buren in odobravajoč aplavz prenapolnjene dvorane. Njihova izpovedna dognanost in ustvarjalnost se marsikje šele porajata v izvirni obliki, ponekod pa sta jo že dosegla.

Razgovor o kulturi kot mediju dobrih odnosov med ljudmi je odpadel. Večer je bil namreč sam po sebi dovolj zgovoren. Morda bo na programu kdaj drugič, ko se bodo v podobnem ambientu zbrali mladi umetniki in kulturni delavci, kot so se tokrat.

MARJANA GRAJŽI

KRAJINA IN POLITIKA

Folklor in odhodi v tujino, gostovanje domačih ansamblov v tujem okolju „dekle, daj mi rož rdečih“, zimzelen, zimzelen, zimzelen. Zemlja priklepa kmečkega človeka k svojim tlom; pa naj dela v tujini, se vendar vrne domov k svojim, zapoje domačo pesem in popije domače vino in poje domači kruh.

Problem ekologije je problem vrtičkarstva in velikega koncentriranja prebivalstva, je osredotočenost ekonomskih in političnih procesov, kjer prevladuje predvsem obstojni marmor, falični tovarniški dimniki puhaajo v zrak čmilo prihodnosti, in rib ne moremo več loviti v rekah, ker jih kupimo v „marketu“ v konzervi. Toda industrializacija in kibernetizacija družbenih skupnosti je nujnost, če hoče človeštvo sploh preživeti; vrnitev na stare produkcijske (manualne) odnose bi osiromašilo kmetijstvo.

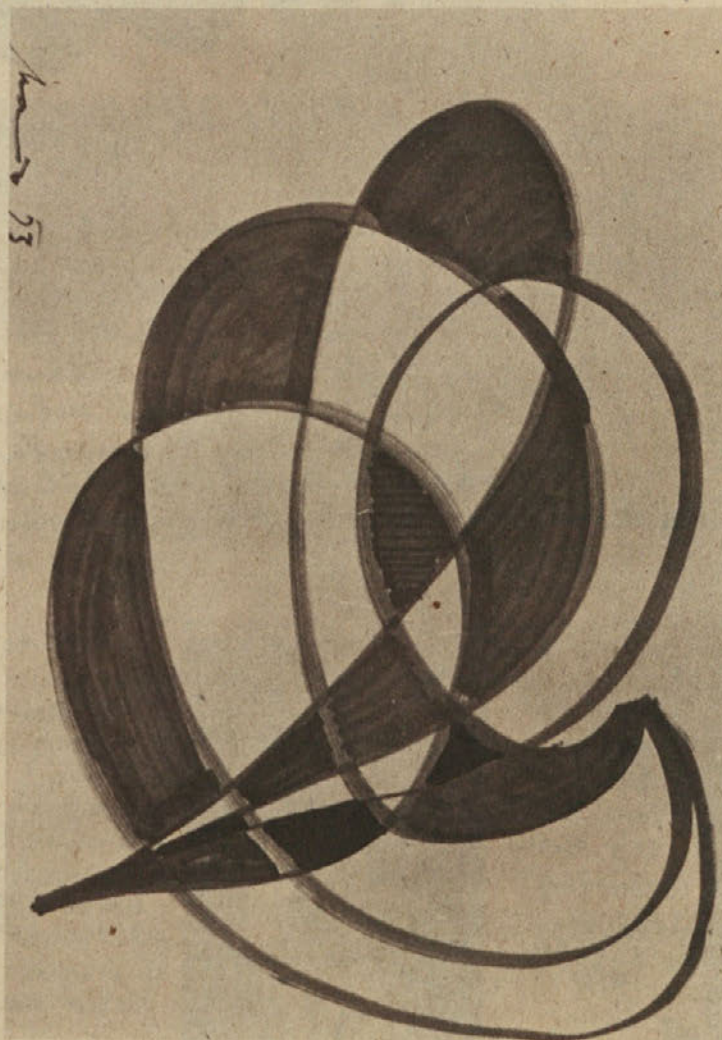
Samo na zemlji smo in na Zemlji, samo zemljo imamo, kamor se lahko vrnemo. Biološka nujnost — ne glede na darvinizem in na Zdravo družbo E. Fromma — je danes sistematizirana z delovnim procesom. Na vasi je čutiti premike, ne le zaradi kmetijskih nasvetov in televizijskih oddaj, ampak predvsem zaradi splošnega tehnološkega in znanstvenega napredka. Osiromašiti zemljo pomeni osiromašiti politiko.

Kmetijski delavci in vse kmečko prebivalstvo bi se moralo združiti v enovit, produkcijsko sicer diferenciran proces, ne bi smelo ostajati le pri poskusih, kot je to zdaj npr. z vzrejo govedi in telet. Kmetijska politika, ki je vir prehranbenih artiklov, bo

presegala normo le tako, da ne bomo uvažali tega, kar raste pri nas, ampak da bomo pojedli sadove svojega zemeljskega vrta.

Saj je Jugoslavija tako bogata na rudninah, na Jadranu, pa tudi v kmetijskih proizvodih! Bodočnost bo prinesla vse več

Zeleni plan III

Mario Vetrli

toplih gred, a mi smo srečni, da sneži in da zemlja počiva, da potem spet orjemo, sejemo in žanjemo.

Pesem zanjic je ena od najstarejših (egiptovskih) pesmi. Jugoslovani, ki smo poprečno zelo veliki kruhojedci v primerjavi z drugimi Evropejci, bomo morali izpluziti polja, če hočemo kasneje odpreti žitnice. Meteorologija in pravilno usmerjena kmetijska politika, ki bo upoštevala SPECIFIKO POKRAJINE, lahko razreši obstoječe probleme.

S sodobnimi tehničnimi sredstvi je mogoče doseči večjo kmetijsko proizvodnjo, z mehanizacijo, z opravevanjem iz zraka, s čuvanjem družbene in privatne imovine: gozdov, travnikov, polj...

Čas lepega impresionizma je mimo, po II. svetovni vojni je družbena preobrazba zahtevala nujno kolektivizacijo in zadružno. Novi ekonomsko politični in socialno historični odnosi so zahtevali tudi preusmeritev kmetijstva. Iz vasi so tedaj odhajali kmetje delat v mesta, medtem ko zdaj gradimo tovarne v trgih in vaseh.

Zeleni plan je torej tesno povezan s specifično krajino in odloča o kmetijski strategiji proizvodnje — bodisi gorskega turizma, toplih velikih gred pod stekli, kjer že rano raste sočivje in zelenjava — bodisi širnih planjav, kjer uspevajo žitarice. Zeleni plan uvaja modernizacijo.

A glej, šege in običaji stopajo s tem še bolj v ospredje, narodni plesi in narodne pesmi, koledovanje in jurjevanje, kurentovanje in kresovanje tiči vse bolj tehnološko opremljeno kmetijstvo. Kajti ne zahtevamo kruha in iger, temveč kruh in mir.

Vladimir Gajšek

BOBRI

Bistra voda bi plesala po poljubni strugi, a jez umetni nji določa tok, prehiter ples je vugi.

Igrivost in svobodo so ji brezdušni bobri vzeli; kot rezilo giljotine njih je zob, kot klasje so drevesa želi.

Ribe, ki bile so včasih glasne, so brez sape onemele, bobrov pomoči želele, zamanj, rože upanja so ovenele.

Ogorčenost, nevolja se je v življenju težkem porodila, bober je spoznal obraz, saj revolucija mu je grozila.

Kjer je dim, je tudi ogenj; in bober ga bo zadašil, ob mesečini si bo na gladini reke gnezdece zgradil.

Resnično, kot v materin objem, se v varno gnezdece je skril, na dnu pa specialne duri za kontaktiranje pustil.

Akcijski potencial le bobru manevriranje dopušča in s tem se premetenec obvaruje vsakršnega trušča.

Toda, če si ušesa zamašiš, se rjovenja leva ne znebiš; zares, bobra je zagrabil smrtni, po krznu hrepenечи piš.

In tako o življenju bobrov govori: „Tik pred zdajci; naj jih kar morijo, saj karieristi so in zajci.“

BOJAN BRUMEN

AFOR

IZMI

PA NAJ SE KDO REČE,

DA SI NE UPAMO POKAZATI
PRAVEGA OBRAZA ---

Po mesečni plači
se človek počuti kakor v palati.
A ko ga pazni žep zakrči,
se zdi, da se v sobici slači.

VLADIMIR

GAJŠEK

MED PUŠČICO IN CILJEM

V ušestih ima tihi zven poezije,
v žep debelo denarnico skrrije
in se umije in se obrije,
potem pa zavije
med meščanske pomije.

Prazne besede
udarjajo največkrat ob
polne sklode.

Uredništva južnoslovenskih študentskih časopisov so se hlačno sporazumela, da bodo izdala skupno številko vseh listov. Le-ta bo izšla v vseh južnih študentskih listov in južnoslovenski, obravnavala pa bo, glede na bližajoči kongres mladile, problematiko komunističnega angažiranja mladile in vseh vidikov. Ena prilagodila številke katere bo torej ta južnoslovenska publikacija.

ŽE V OSNOVNI
ŠOLI
SO NAM LEPO
RAZLOŽILI
RAZMERE V
GHILEM
KAPITALIZMU:
S KAVO SO
RAJE KURILI
LOKOMOTIVE
KOT DA
BI TI ZNIŽALI
CENO

DANES ŽIVIMO V
SOCIALIZMU:
V ČASU NEDAVNE
REDUKCIJE SO
NA ODPAD
ZMETALI
◀ SLADOLED, KER
SE JE STOPIL.
V MARIBORSKEM
AGROKOMBINATU.
JE SEGNILO ▶
SOTON HRUŠK.

OČITNO SE ŠE GHILOBE NISHO OTRESLI